

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

25^E JAARGANG

WOENSDAG 3 APRIL 1940

No. 1266

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Liefstinck; N. J. Polak; J. Tinbergen;
H. M. H. A. van der Valk; F. de Vries.

M. F. J. Cool — Secretaris van de Redactie.

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplootweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD

	Blz.
Engelands monetaire politiek door C. A. Klaasse	252
De Hanze en Antwerpen door Prof. Dr. Z. W. Sneller	253
De personeelfondsenwet door Dr. G. E. Huffnagel ...	254
Contrabande-contrôle in Nederland III (Slot) door Mr. H. Fortuin.....	257
Tweede hypotheeken voor particulieren woningbouw door Dr. Ir. H. G. van Beusekom.....	259
AANTEKENINGEN:	
De Britsche belangen in China aan den vooravond van den oorlog in Europa	261
Nieuwe waterwegen in het gebied van Silezië en Moravië	262
INGEZONDEN STUKKEN:	
Centrale organisatie van exporteurs in Nederlandsch-Indië door Mr. F. W. A. de Kock van Leeuwen met Naschrift van M. P. Tielens	263
MAANDLIJFERS:	
Indexcijfers van Nederlandsche aandelen	263
STATISTIEKEN:	
Verkorte opgave der Groothandelsprijzen	264
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	264, 265, 266

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

In de verslagweek was de Pondenkoers wederom aan zeer scherpe fluctuaties ten prooi. Na de Paaschdagen kwam al dadelijk een reactie op de vaste stemming, die daaraan was voorafgegaan. Dinsdag kwam aan het slot reeds een koers tot stand van 6.80. Daarna trad intusschen nog een verdere reactie in, waarbij New-York voornamelijk de leiding had. Na wijde koersschommeling kwam de notering tenslotte op 6.65, nadat een laagterecord was geregistreerd van 6.60, een koers, die echter nog een fractie hooger lag dan het laagste in New-York behaalde punt. Aan het begin van de nieuwe week was de stemming iets beter. Een herstel volgde tot 6.69, waarna echter weer een kleine daling intrad. Ondanks het lichte herstel boven het laagste niveau is toch de daling van het „vrije Pond” in de laatste weken zeer belangrijk, en verreweg het grootste deel van de koersdaling is per saldo gehandhaafd gebleven. In vergelijking tot den Londenschen officieelen koers vertoont het „vrije Pond” nu een écart van niet minder dan 12 pCt.! Het spreekt wel vanzelf, dat, sedert door de recente nieuwe bepalingen het „vrije Pond” in principe is losgemaakt van het officieele Pond, de speculatie zich in sterke mate met deze valuta heeft geoccupeerd. Vandaar ook de vaak sprongsgewijze schommelingen, die duidelijk wijzen op speculatieve engagementen.

Een vaste stemming bestond deze week voor Belga's; de koers ging geleidelijk omhoog, ondanks het feit, dat deze beweging nog werd geremd door de Belgische monetaire autoriteiten. De vraag naar Belga's stond voornamelijk tegenover een aanbod van Sterling uit dit land.

De Gulden was uiterst weinig veranderd, de Dollarnoteering bleef steeds in de onmiddellijke nabijheid van den afgifteprijs van het Egalisatiefonds. Interventie van dit fonds kwam intusschen nauwelijks voor.

De markt voor Dollarbankpapier was zeer lauw gestemd; de koers ligt nog niet één procent boven den cable-koers, hetgeen erop duidt, dat van een vraag van eenige betekenis geen sprake kan zijn. In vergelijking tot de situatie van enkele maanden geleden, toen een disagio van 10 pCt. geen uitzondering was, is dit wel een belangrijke wijziging. Hetzelfde gold voor gouden munten; ook daarnaar was de vraag minimaal.

De discontomarkt blijft ruim. Driemaands-schatkistpapier gaat op ⅞ pCt., jaarpapier op 2 pCt. De goudherwaardeering wordt nu van kracht. Hoewel de markt reeds geruimen tijd onder den invloed stond van de wetenschap, dat uit dezen hoofde een verruiming van het geldaanbod zal intreden, is het toch alleszins denkbaar, dat, nu het feit zich in werkelijkheid zal doen gevoelen, een geleidelijke verdere afbrokkeling van de geldrente intreedt.

De beleggingsmarkt was in de verslagweek heel weinig veranderd. Aanbod van betekenis is er niet, de koersen schijnen bodem te voelen, en schuchter ontstaat hier en daar wat vraag.

ENGELANDS MONETAIRE POLITIEK.

De recente daling van den koers van het Pond Sterling is niet in de eerste plaats daarom van zoo groote beteekenis, wijl hiermede het vorige laagte-record van September jl. gebroken is, maar omdat deze daling dit keer gevaard is gegaan met het scheppen van een blijvende basis voor een dermate groot écart tusschen de Londensche officieele wisselkoersen en den Sterlingkoers buiten de Londensche markt. Wij hebben destijds uitvoerig betoogd, dat van een duurzame, belangrijke, marge tusschen interne en externe Pondennotering geen sprake kon zijn, zoolang de besteding van z.g. „vrije Ponden” geheel vrij was, en met name deze saldi onbepert konden worden aangewend voor de betaling van in Engeland en het overige deel van de „Sterling-area” aangekochte goederen. Door den Order in Council van 8 Maart jl. is aan die onbeperte koopkrachtaanwending der vrije Ponden inderdaad een eind gekomen. Het vrije Pond is niet meer geheel vrij, is een semi-geblokkeerde valuta geworden, waarvan dus het koersverloop de karakteristiek gaat vertoonen van alle geblokkeerde valuta's, n.l. dat het zich losmaakt van de koopkrachtspareit van de munt als zoodanig.

Semi-vrije Ponden en Sperrmarken.

In dit verband is er overigens op het moment althans nog een zeer belangrijk verschil tusschen het semi-vrije Pond en de verschillende soorten Sperrmarken. Deze laatste zijn alle uitsluitend afkomstig uit in Duitschland bevroren vermogensbestanddeelen, en de saldi kunnen practisch slechts worden aangewend om weer op langen termijn aldaar te worden herbelegd. De notering voor Sperrmarken heeft dus niets meer uit te staan met de Mark als koopkracht-uitoefenend betaalmiddel, doch is een waardeering van Deutsche beleggingen. Het Pond kan ook afkomstig zijn uit realisatie van buitenlandsch bezit in Engeland, maar kan óók ontstaan uit leveranties aan Engelsche koopers.

Anderzijds kan de Sperrmark niet worden aangewend voor aankoop van goederen in Duitschland; het vrije Pond kan dat wel, maar toch weer met zekere restricties, zooals die sedert den bovengenoemden Order in Council gelden. Uit dien hoofde zou men geneigd zijn de huidige positie van het Pond te vergelijken met die van de z.g. Aski-Mark, maar ook die vergelijking gaat mank, want deze soort Markten ontstaat uitsluitend uit leveringen van goederen en nimmer door realisatie van vermogensbestanddeelen. Genoeg om duidelijk te maken, dat uit een oogpunt van koersvorming het vrije Pond een wonderlijk mengelmoes is geworden, dat het stemfelt tot een unicum, dat zijns gelijke nauwelijks heeft.

De Engelsche monetaire politiek.

Heeft aldus de markt voor vrije Ponden een zeer eigenaardige positie gekregen, hetzelfde kan men zeggen van de basis van de Engelsche externe monetaire politiek als zoodanig.

Reeds onmiddellijk bij de invoering van de deviezencontrôle heeft men een weg gekozen, die in principe afwijkt van de meeste andere systemen, waarvoor men het Deutsche als prototype mag stellen. Terwijl in het algemeen de markt voor de eigen valuta in het buitenland even scherp onder de contrôle werd gevat als de markt voor vreemde valuta in het eigen land, werd in Engeland een groot verschil gemaakt tusschen de contrôlemaatregelen, die beide markten betroffen. In groote trekken kan men zelfs constateeren, dat de Pondenmarkt in het buitenland aanvankelijk practisch geheel werd verwaarloosd: Men stond buitenlanders niet toe het provenu van realisatie van Engelsche beleggingen in Londen in deviezen om te zetten, maar liet hen overigens geheel vrij over het Pondenprovenu te beschikken zooals hun goeddacht.

Tot 8 Januari was in het algemeen trouwens de contrôle op overdracht van Ponden door Engelschen

aan buitenlanders uitermate summier en gebrekkig. Of deze lacune toe te schrijven was aan den schroom om eenigerlei restricties aan te brengen met betrekking tot het Sterlingdevies, dan wel of men zich niet heeft gerealiseerd, dat het vrijlaten van de beschikking over Pondensaldi niet alleen een lekkage in de constructie der deviezencontrôle beteekende, maar deze volkomen moest ondermijnen en tot een aanfluiting maken, kunnen wij in dit verband in het midden laten. Een feit is, dat op deze wijze de contrôle verre van effectief was, en dat het doel, dat men met het voor bepaalde doeleinden niet beschikbaar stellen van deviezen beoogde, ten eenen male tot een mislukking was gedoemd, omdat men de Pondenmarkt in feite niet controleerde, waardoor indirect toch deviezen verloren gingen voor objecten, waarvoor men rechtstreeks de deviezen niet ter beschikking wilde stellen. Zoolang dit het geval was kon de deviezencontrôle niet effectief zijn, en kon er ook geen blijvend écart bestaan tusschen den „officieelen” Londenschen Pondenkoers en de notering elders.

Zooals gezegd heeft de Order in Council van 8 Maart een principieele ommekeer gebracht in de externe monetaire politiek. In deze voorschriften ligt het begin van een beperking der aanwendingsmogelijkheid van Pondensaldi. Voor enkele met name genoemde typische exportproducten uit Engeland en de Sterling-area is imperatief betaling in deviezen — hetzij direct, of indirect via betaling met Ponden, die verworven zijn met deviezen — voorgeschreven. Dit beteekent dus een ruimer vloeien van deviezen naar de Engelsche monetaire autoriteiten. En het beteekent tevens een geringere vraag naar vrije Ponden, hetgeen bij overigens gelijkblijvende vraag- en aanbodverhoudingen moet leiden tot een koersdaling, die dan ook prompt gekomen is. Kon men voorheen zeggen, dat, zoodra er een noemenswaard écart kwam tusschen interne en externe Pondennotering, de Engelsche exporten-in-deviezen de tendens moesten hebben om geheel op te houden, dat is nu niet meer het geval. Of de koersdaling van het Pond, die het gevolg was van den evengenoemden maatregel — en die, zooals uiteengezet, op zichzelf volkomen rationeel is — al dan niet als overdreven kan worden aangemerkt — hetgeen in de Engelsche vakpers nogal ostentatief geschiedde —, is een vraag, die niet zonder meer kan worden beantwoord. Wanneer de marginale vraag wegvalt kan een prijsdaling plaats vinden, die oogen-schijnlijk buiten proportie staat tot den omvang der weggevallen vraag.

Gissingen naar de redenen.

Nu zou het beeld van de situatie betrekkelijk simpel zijn, wanneer vrije Ponden alleen of in hoofdzaak hun bron van aanbod vinden in realisatie van vermogensbestanddeelen. De beperking van de besteding zou dan beteekend hebben, dat de facto repatriëering aan buitenlandsche beleggers wel bleef toegestaan, alleen met beperking van de soort goederen, die voor dat doel moeten worden gekocht. Dit is echter niet het geval. Nog steeds leveren immers invoeren in Engeland en de betaling daarvan een belangrijk deel van het aanbod van vrije Ponden.

In dit licht bezien beteekent de beperking van de bestedingsmogelijkheden van deze Ponden wel een zeer bijzondere zwenking in de externe monetaire politiek. Men heeft op deze wijze twee soorten Ponden geschapen, waarvan het ééne: het officieele Pond, uitsluitend een functie vervult in het betalingsverkeer, voor zoover dat samenhangt met een deel van het goederenverkeer, terwijl het vrije Pond deels samenhangt met kapitaalbeweging en loopende posten van de betalingsbalans, die niets met het goederenverkeer hebben uit te staan, en anderzijds met een bepaald naar den aard der goederen afgebakend deel van im- en export. Daarbij wordt de koers van het officieele Pond geheel door de autoriteiten gecontroleerd, een surplus-aanbod wordt door deze opgeno-

men, terwijl het vrije Pond ook een vrije koersontwikkeling heeft, zonder interventie om spitsen van vraag of aanbod af te bijten.

Hoe is nu deze merkwaardige dualistische politiek ten aanzien van het buitenlandsche betalingsverkeer gegroeid? Is zij het resultaat van halfslachtige maatregelen op het gebied van de kapitaalrepatriatie door buitenlanders? Inderdaad was die beweging één der voornaamste oorzaken van den Order in Council van 8 Maart; door het op ruime schaal verkoopen van Engelsche en dominion-fondsen op de Londensche markt door buitenlanders verloren de monetaire autoriteiten veel meer deviezen dan men zich kon permitteeren; maar anderzijds heeft men toch nog weer niet de consequentie aanvaard van een blokkade van het bezit, zooals bijv. Canada dat van den beginne af aan deed.

Mogelijke redenen, resp. in de goederen- en in de kapitaalbeweging gelegen.

Wanneer men de bovengeschetste ontwikkeling evenwel beziet, dan blijkt, dat hier toch niet de eenige oorzaak kan liggen. Vrije Ponden ontstaan ook, zooals gezegd, door betaling van importen in Engeland. De Engelsche autoriteiten maken een zeer principieel onderscheid tusschen het toelaten van Pondentransfer voor importen of het vergunnen van deviezen voor datzelfde doel. Deviezen krijgen importeurs alleen voor noodzakelijke invoergoederen toegewezen, vergunning om in Ponden te betalen krijgen zij vlot; voor goederen, waarvoor importlicentie is vereischt, is het bezit van die licentie voldoende om automatisch vergunning tot Pondenbetaling te verkrijgen. Is geen importvergunning noodig, dan is het bewijs van den import zelve reeds voldoende om de genoemde vergunning te krijgen. Nog steeds maakt men dus een principieel onderscheid tusschen de Londensche markt in deviezen en de markt in Ponden elders. Dit nu kan onmogelijk meer berusten op onjuiste analyse van den samenhang tusschen die markten, zooals dat wellicht zes maanden geleden het geval was.

Indien er nu wel een systeem achter dit stelsel schuilt, wat zou dan daarvan de opzet kunnen zijn? Wat kan het nut wezen van twee valuta's in één land met gescheiden koersontwikkeling en toch beide toegelaten als koopkrachtuitoefenend betaalmiddel — zij het verschillend t.a.v. resp. invoer- en uitvoergoederen — waarop de huidige situatie toch neerkomt?

In dit verband zij in herinnering gebracht, dat de Engelsche autoriteiten geruimen tijd voor dit dilemma hebben gezeten: moet de Pondenkoers gehandhaafd worden op het niveau van rond 4 Dollar, of moet men trachten door verlaging van den koers den uitvoer te stimuleren? De moeilijkheid in die gevallen is altijd het feit, dat verlaging van den koers eo ipso verslechtering van den ruilvoet voor de bestaande handelsbeweging brengt. En men moet maar afwachten, of de exportstijging dien achteruitgang goedmaakt. In dat licht gezien heeft natuurlijk het creëren van meerdere Ponden, die elk een eigen terrein bestrijken, en met een eigen koersverloop, een zekere attractie. Het zou op die basis rationeel zijn om bepaalde importen, waarvan men prijsstijging zooveel mogelijk wil tegengaan — levensmiddelen, noodzakelijke grondstoffen —, zoowel als uitvoeren, waarvoor aan te nemen is, dat de hoogte van den prijs in Ponden min of meer los staat van den koers van die valuta, beide af te wikkelen tegen de hooggeprijsde „officieele Ponden”, en daarnaast het vrije Pond gelegenheid te laten door koersdaling den export te bevorderen, ook al worden daardoor de importen duurder; de importen, die tegen vrije Ponden vereffend worden, kiest men immers onder de minder noodzakelijke goederen.

Nu past de huidige politiek niet geheel in dit beeld. Van de exporten, die in den gewraakten Order in Council zijn vermeld, kan men geenszins zeggen, dat bij daling van het Pond de Pondenprijs gelijk zal

blijven, zoodat een verslechtering van den ruilvoet zou intreden. Wel betreft het echter goederen, waarvan de omvang van den export niet door daling van den Pondenkoers gunstig zou worden beïnvloed.

De reden is niet in den ruilvoet, maar in de absolute hoogte van bepaalde invoerprijzen te zoeken.

Men moet dan ook aannemen, dat niet zoozeer de ruilvoet, als wel de absolute hoogte van de prijzen voor bepaalde invoergoederen een rol heeft gespeeld bij dezen opzet. Men heeft nu in het bestaande systeem de mogelijkheid geschapen, dat de industrie — waarvan de productiekosten zeer belangrijk zijn gestegen, mede omdat men in Engeland zeer royaal is geweest met loonsverhoogen — de kans krijgt om via een belangrijk gedaald vrij Pond concurrerende te worden, zonder dat men de consequentie behoeft te aanvaarden van een evenredige stijging van het prijspeil van noodzakelijke invoergoederen.

De slag zal hier worden opgevangen door die importgoederen, waarvoor men geen deviezen verstrekt, maar wel vergunning tot betaling in Ponden. Voor zoover de gebruikers dier goederen door de stijgende prijzen worden afgeschrikt, heeft men dan tevens een automatische vermindering bewerkt van den import van minder noodige artikelen; terwijl men tenslotte, door de kapitaalrepatriatie van buitenlanders ook over de vrije Pondenmarkt te leiden, kan bereiken, dat daartegen niet goederen kunnen worden aangekocht, die voor de Engelsche volkshuishouding gelijk zijn aan goud, in den zin van deviezenbrengend, zonder dat prijsconcurrentie bij den afzet een rol speelt.

Men is, bij de interpretatie en motiveering der Engelsche externe monetaire politiek van den laatsten tijd, aangewezen op gissingen; officieel commentaar en toelichting ontbreken ten eenen male. Het is daardoor mogelijk, dat men meer achter den opzet zoekt dan gerechtvaardigd is, waarbij nog komt, dat vaak intuïtie in de Engelsche economische politiek een groter rol speelt dan analytisch denken, hetgeen een beoordeeling van den achtergrond der maatregelen nog moeilijker maakt. In elk geval mag men constateeren, dat de huidige situatie van Engeland's buitenlandsche betalingsverkeer een uiterst merkwaardig novum vormt, een soort van dubbel-valutasysteem (nog gecompliceerd bovendien door clearing-regelingen als bijv. die met Zweden, waarbij „special pounds” gecreëerd worden), waarvan de verdere ontwikkeling alleszins de moeite van bestudeering waard is.

C. A. Kl.

DE HANZE EN ANTWERPEN.

Mogelijk herinnert men zich uit den zomer van 1938 nog de Hanzedagen te Antwerpen, die een versteviging bedoelden van de betrekkingen tusschen Antwerpen en het West-Duitsche achterland. Antwerpen zou in vroeger eeuwen een Hanze-stad geweest zijn, en in de huidige toenadering en versterking van betrekkingen zou herleven de oude Hanzegeest. In de Econ.-Stat. Ber. van 22 Juni 1938 wazen wij op deze poging tot toenadering en op den wrakken historischen grondslag van de „Hanzedagen in de Scheldestad”¹⁾.

De archivaris van Antwerpen, Dr. F. Prims, schreef sedert in het Zuid-Nederlandsch tijdschrift „Bijdragen tot de Geschiedenis”, Jaargang XXIX, een breedvoerige studie over: De vestiging van het Hanzekantoor te Antwerpen, 1468—1553, waardoor de historische uiteenzettingen, destijds door ons geleverd, worden versterkt.

„Antwerpen en Brugge”, aldus de geleerde schrijver — het kantoor der Hanze werd in 1553 van Brugge naar Antwerpen overgebracht — „zijn het tegenovergestelde van een Hanzestad. Elke Hanzestad is een stad van reizende kooplieden. Brugge en Ant-

¹⁾ Pag. 466 „De Hanze en Antwerpen”.

werpen zijn steden, die de reizende kooplieden ontvingen. De Hanzesteden kennen te hunnent geen jaarmarkten; hun kooplieden reizen naar de fooren. Antwerpen is de typische stad der 16e-eeuwsche markten, waar dan de kooplieden der Hanzesteden naar toe reizen. Antwerpen heeft dan ook nooit gevraagd of gewenscht, om deel uit te maken van de Hanse... En de Hanzesteden zouden het vanwege deze jaarmarktenplaats ook niet hebben verstaan. In knapperen stijl gezegd — en ietwat te absoluut gesproken misschien — een Hanzestad is geen marktstad, een marktstad is geen Hanzestad”.

Dit laatste is wel heel „knap” en wel heel absoluut gezegd. Deventer was een Hanzestad met actieve handel, welke bijv. door de leden van het koopliedengilde der Bergenvaarders op Bergen in Noorwegen gedreven werd, maar desniettemin was ze in de 15e eeuw de beroemde stad der drukbezochte jaarmarkten. De uiterst actieve stad Keulen was een der hoofdsteden van de Hanze, maar tevens was zij marktstad, blijkens het stapelrecht, d.w.z. het recht van gedwongen markt. En omgekeerd was Antwerpen met zijn „fooren” niet louter passief-recipieerend, maar was het tevens actief, door de bemoeiingen van een inheemschen koopmansstand.

Het heeft veel moeite gekost het kantoor der Hanze, d.w.z. het agentschap der Hanze in de Nederlanden, dat door zijn principalen met het stapelrecht voor de Hanzegoederen, die naar de Nederlanden gevoerd werden, begiftigd was — te doen verplaatsen van Brugge naar Antwerpen. Dr. Prims vertelt omstandig van al deze moeite, van het tijdelijk verblijf — 1488 tot 1493 — der Hanze te Antwerpen, van de verwijdering daarna en van de pogingen tot toenadering, welke eerst in 1553 tot een goed einde hebben geleid. Het Hanzekantoor was sedert „het Brugsch kantoor, residerend in Antwerpen”.

Antwerpen, door zijn relaties met Engeland, met Portugal, met het Rijngebied en Zuid-Duitsland, was toen uitgegroeid tot een generale stapelmarkt van internationale beteekenis. De Duitse Hanze daarentegen was reeds in verval. Voor den groei van Antwerpen in de 16e eeuw tot wereld-emporium bezat de Hanze slechts secundaire beteekenis.

Z. W. SNELLER.

DE PERSONEELFONDSENWET.

Het nieuwe ontwerp „Personeelfondsenwet” is dezer dagen verschenen. Het is nu alweer vier jaar geleden, dat deze materie door de verschijning van een voor-ontwerp van wet werd aanhangig gemaakt. Op dit ontwerp volgde in 1937 een advies van den Hoogen Raad van Arbeid en thans is dan een ontwerp van wet ter overweging bij de Staten-Generaal ingediend.

Bedoeling van het wetsontwerp.

Het onderwerp heeft in deze jaren reeds veel aandacht tot zich getrokken en daarbij heb ik geconstateerd, dat er nog in vele gevallen verkeerde indrukken bestaan. Zoo schept, om te beginnen, de regeling niet een verplichting tot het toekennen van pensioen. Verplichte pensioenverzekering bestaat alleen uit hoofde van de Invaliditeitswet; maar daar een arbeider met deze wet slechts op een laag pensioen komt en zij bovendien slechts tot een bepaald loon van toepassing is, bleef er voor ondernemers aanleiding bestaan eigen pensioenregelingen in te voeren of voort te zetten, waarvan de uitbreiding vooral in de laatste jaren zeer opvallend is geweest.

De motiveering van een wettelijke regeling voor iets, dat de werkgever onverplicht ter hand neemt, kan worden gezien in het volgende. Een loon zal — althans na eenigen tijd — steeds onder den invloed staan van daarmee verbonden kosten. Betaalt een arbeider een bijdrage voor pensioen, dan behoort er uit den aard ook zekerheid van het pensioen te zijn.

Betaalt hij niet mee, maar wordt er toch pensioen in uitzicht gesteld, dan zal ook dan de weerslag hiervan in het loonniveau tot uitdrukking komen; dus moet de verkrijging van het pensioen niet minder zeker voor hem zijn. Aan het mee betalen wordt veelal een psychologisch belang toegekend op grond van de meening, dat de mensch meer waarde hecht aan datgene, waarvoor hij zichzelf een kleine opoffering getroost; in economischen zin is het verschil, of mee wordt betaald of niet, zonder beteekenis.

De regeling der materie in het ontwerp.

Hoe is nu de verplichting, die het ontwerp oplegt en de regeling, die het ontwerp zich ter uitvoering daarvan denkt? Om met de wet in aanraking te komen, moet de pensioentoezegging schriftelijk zijn gedaan. De kern van de wet vindt men in art. 10 van het nieuwe ontwerp, inhoudende, dat het een ondernemer verboden is aan arbeiders omtrent pensioenen schriftelijke toezeggingen te doen, zonder dat aan de onderneming een personeelpensioenfonds verbonden is, dat beantwoordt aan de voorschriften der wet. Arbeider is ieder, die in dienst is van een particuliere instelling van welken aard ook.

Wij beginnen dus met het instituut „het personeelpensioenfonds”, maar zullen zoo aanstonds zien, dat men het desgewenscht ook zonder een zoodanig lichaam kan doen. Bij het personeelpensioenfonds — verder gemakshalve als pensioenfonds aangeduid — verdienen verschillende punten de aandacht, te weten de vorm, het bestuur en de beleggingen.

Het pensioenfonds moet eigen rechtspersoonlijkheid hebben en er zal een reglement van het pensioenfonds moeten bestaan. Bij een algemeenen maatregel van bestuur, zullen voorschriften worden gegeven voor de samenstelling van het bestuur en ook andere onderwerpen worden genoemd, waaromtrent het reglement bepalingen moet bevatten. De Memorie van Toelichting stelt in uitzicht, dat een paritaire samenstelling van het bestuur zal worden voorgeschreven. De Memorie van Toelichting zegt, dat de arbeiders, indien zij bijdragen, ten minste de helft der zetels in het bestuur moeten bezetten.

Ik wil hier even inlasschen, dat in een Koninklijk Besluit van 1908 (berustende op hetgeen in het Burgerlijk Wetboek in artikel 1637s wordt bepaald voor een loonbeding, verband houdende met bij arbeids-overeenkomst verplichte deelneming aan een fonds) is vastgesteld, dat het daar geregelde fonds moet worden beheerd door een bestuur, dat uitsluitend, of voor de meerderheid, bestaat uit vertegenwoordigers der deelnemende arbeiders, door en uit deze, bij vrije keuze, aangewezen. Daar vele werkgevers van gevoelen zijn, dat de zeggenschap niet aldus uit handen kan worden gegeven, is het thans gebruikelijk regelingen te maken, waarop het voornoemde Koninklijk Besluit niet van toepassing is. Bij de nieuwe wet zal het echter niet meer mogelijk zijn de bedoelde bestuursamenstelling te ontgaan bij een fonds, waaraan (zooals veelal gebruikelijk is) de arbeiders meebetalen, zij het dan vaak niet meer dan slechts een klein deel van de totale kosten.

De werking der fondsen.

Het fonds zal de taak natuurlijk niet kunnen vervullen zonder dat er middelen zijn. De door het fonds ten doel gestelde regeling impliceert dus het aanleggen van een belegging. De wet legt daartoe de verplichting op en onderscheidt twee gevallen. Ten eerste risico-overdracht hetzij

a. door het afsluiten van verzekeringsovereenkomsten ingevolge de Ouderdomswet 1919 (het bedrijf van de z.g. V.O.V.), hetzij

b. door het afsluiten van overeenkomsten van pensioenverzekering en andere overeenkomsten van levensverzekering met een onderneming tot het uitoefenen van het levensverzekeringbedrijf.

Het wetsontwerp maakt in principe tusschen de mogelijkheid ad *a.* en ad *b.* geen verschil. In de M. v. T. is even een verrassende vergelijking te vinden, waar het heet, dat de V.O.V. „zonder vrees voor tegenspraak de veiligste belegging genoemd (mag) worden”, terwijl de belegging in polissen van levensverzekeringsovereenkomsten het er mee moeten doen „dat zij een zeer veilige methode is”.

Verzekering bij de V.O.V.

Verderop leest men in de M.v.T., dat „een ondernemer — gelijk bij werkgevers met een niet talrijk personeel nogal eens schijnt voor te komen — ter waarborging van de door hem aan zijn arbeiders toegezegde pensioenuitkeeringen polissen V.O.V. neemt”. Zoo is inderdaad de practijk. Voor de risicodekking van bij ondernemingen van eenige beteekenis ingevoerde pensioenregelingen heeft de V.O.V. geen opgang gemaakt. Bij verzekering op grond van de Ouderdomswet zijn slechts partijen: de Staat als verzekeraar en de staatsburger in kwaliteit van verzekerde of begunstigde. De werkgever, die ter dekking van het risico voor aan zijn personeel toegezegde pensioenen, polissen V.O.V. zou doen sluiten, vervult alleen de rol van betalend toeschouwer, maar komt overigens in het stuk niet voor.

Verzekering bij een levensverzekeringmaatschappij.

De contracten van verzekering ten behoeve van personeel, door werkgevers afgesloten, vindt men dan ook vrijwel algemeen aangegaan met levensverzekeringmaatschappijen, die meer variatie in de vormen van verzekering aanbieden dan het bedrijf der V.O.V. en die ook in de premie-concurrentie niet achter staan.

De wet maakt voor de overeenkomsten van een pensioenfonds met levensverzekeringmaatschappijen het beding, dat de verzekering afgekocht noch beleend kan worden, behoudens het geval, dat de arbeider zijn medewerking verleent, of dat hij, overeenkomstig het reglement, van zijn aanspraken is vervallen verklaard. Onder afkoop wordt, zooals bekend, verstaan beëindiging van het verzekeringscontract door uitbetaling van de reeds gevormde waarde der verzekering. Voor de polissen-V.O.V. behoefde dit voorbehoud niet te worden gemaakt, aangezien bij deze polissen de afkoop-faciliteit niet bestaat.

Verzekering in eigen risico.

Het ontwerp voorziet gevallen, waarin het blijft toegestaan, dat een pensioenfonds voor de aanvaarde verplichtingen eigen risico loopt. Het fonds moet dan evenwel voldoen aan voorwaarden bij of krachtens algemeenen maatregel van bestuur gesteld. De wet zegt, dat de algemeene maatregel in elk geval voorwaarden stelt omtrent het aantal personen, dat ten minste bij het fonds betrokken moet zijn. Terzake vermeldt de M.v.T. nader, dat gedacht wordt om bijvoorbeeld vast te stellen, dat het fonds niet minder dan 50 deelnemers mag hebben, te verhoogen op 125, indien óók uitkeeringen aan nagelaten betrekkingen worden verricht, en tot 250, indien alléén zoodanige uitkeeringen worden gedaan. Het lijkt mij, dat de bepaling dezer aantallen nogal willekeurig is. De risico-omvang, en in verband daarmee de vraag, welke dekking daar tegenover moet staan, is niet alleen af te leiden uit het aantal deelnemers.

Kapitaaldekking en omslagstelsel.

In dit verband moge er aandacht aan geschonken zijn, dat de wet niet a priori voorschriften geeft voor het door een pensioenfonds, dat eigen risico kan toepassen, te volgen dekkingssysteem. De M.v.T. vestigt de aandacht op feiten, die ik in aansluiting-hiermee nog wil vermelden. Er zijn nog talrijke particuliere

pensioenfonds — aldus de M.v.T. —, die niet geheel zijn opgezet volgens het stelsel van kapitaaldekking van verzekeringsaanspraken, doch tot op zekere hoogte werken volgens een stelsel, dat men veelal pleegt aan te duiden als omslagstelsel. Bij deze fondsen worden de jaarlijks bijeen gebrachte gelden vaak voor een groot deel besteed tot uitbetaling der loopende pensioenen, terwijl slechts een gedeelte daarvan voor fondsvorming aangewend wordt. Tot zoover het citaat; fondsen van dit karakter zijn uit de practijk bekend en het zijn juist vaak deze fondsen, die, na zekeren bestaanstijd, om genezing komen aankloppen bij levensverzekeringmaatschappijen, die zich voor risico-overdracht specialiseeren. Heel vaak doet zich namelijk voor, dat het nalaten van fondsvorming reeds wordt toegepast, wanneer er bij het betreffende fonds nog een aanzienlijke uitbreiding van het aantal gepensioneerden te wachten is of m.a.w. nog geen evenwicht is bereikt. Het oogenblik daarvan en dus het stabiel worden van den uitkeeringslast volgt eerst vele tientallen jaren na het tijdstip waarop de eerste pensioenen zijn verschenen.

De wettelijke waarborgen.

Hoe wil de wet nu waarborgen, dat de belanghebbers bij pensioenfonds, die eigen risico zijn blijven dragen, achteraf toch niet bedrogen uitkomen? Een artikel in het wetsontwerp legt het bestuur van een pensioenfonds de plicht op periodiek aan den Minister van Sociale Zaken een verslag uit te brengen, waaruit tot diens genoegen kan blijken, dat aan het bij of krachtens deze wet bepaalde wordt voldaan en dat de belangen der bij het fonds betrokken arbeiders, gezien den aard der gedane toezeggingen en het gevolgde financieringsstelsel, voldoende behartigd geacht kunnen worden. Er zij hier terloops op gewezen, dat dit verslag ook moet worden uitgebracht door fondsen, die risico-overdracht hebben toegepast. In dit laatste geval zal het met de belangen der betrokken arbeiders wel niet haperen, gezien het feit, dat de levensverzekeringmaatschappijen, waarmee eventueel overeenkomsten zijn aangegaan, onder wettelijk toezicht staan.

De M.v.T. maakt nader bekend, hoe het met de periodiek uit te brengen verslagen zal gaan. Door met de fondsen in contact te komen, zegt de M.v.T., kan de Overheid, door het geven van *leiding*, de belangstelling stimuleeren. Dit — aldus gaat de M.v.T. verder —, gepaard aan het bijbrengen van meer kennis omtrent de technische mogelijkheden nopens de structuur der fondsen, zal ten eerste aan de bescherming der arbeidsbelangen ten goede komen. Ten einde hiertoe aan de Overheid gegevens te verschaffen is in de wet de verplichting tot het uitbrengen van verslagen opgelegd. Bij algemeenen maatregel van bestuur zal de verslaggeving nader worden uitgewerkt. Als regel zal ieder jaar een rapport moeten worden uitgebracht en eenmaal in de drie à vijf jaren een wetenschappelijke balans. Natuurlijk zullen die verslagen — aldus zegt de M.v.T. — deskundig moeten zijn opgemaakt. De Overheid zal de leiding niet om niet geven en daarom is in de wet een artikel opgenomen, dat bij de inzending van de verslagen een bedrag moet worden gestort ten bate van 's Rijks kas, te regelen bij algemeenen maatregel van bestuur.

Het eerste ontwerp uit 1936 had een andere regeling willen maken, in het algemeen zou het pensioenfonds verzekeringen moeten sluiten doch er was in voorzien, dat het bestuur van het fonds tegenover de Verzekeringskamer zou kunnen verklaren te wenschen, dat het fonds onder de wet tot regeling van het Levensverzekeringbedrijf zou vallen, waarvan dus het door de Verzekeringskamer uitgeoefende toezicht het gevolg zou zijn. De toelichting, behoorende bij dit voorontwerp, liet uitkomen, dat deze uitzon-

dering slechts werd geacht in aanmerking te komen voor de pensioenfondsen bestaande bij eenige groote ondernemingen. Volgende het reeds eerder genoemde Advies van den Hoogen Raad van Arbeid is in het nieuwe ontwerp, blijkens het reeds medegedeelde, een veel ruimere plaats aan eigen risico ingeruimd. De werking van eigen-risico bij een pensioenfonds zal blijkens het nieuwe wetsontwerp echter gecontroleerd worden door departementaal toezicht. Deze taak is nieuw en de ontwikkeling ligt derhalve nog geheel in de toekomst. Over het verder verloop, bijv. in een geval waarin de Minister het met het „deskundig” opgemaakt verslag niet eens is, geeft het wetsontwerp nog geen aanwijzingen.

Beleggingsvoorschriften.

De wet bevat ook voorschriften voor de wijze waarop de belegging van een pensioenfonds dat eigen risico draagt moet plaatsvinden. Het fonds zal zich daarbij in het algemeen hebben te houden aan de voorschriften van de Beleggingswet, die, zooals bekend, aanwijzingen geeft voor de belegging van de Overheidsfondsen.

Verzekering zonder fonds.

Er is hiervoren reeds op gewezen, dat van het voorschrift, dat het den ondernemer verboden is om aan arbeiders, in dienst van zijn onderneming, omtrent pensioenen schriftelijke toezeggingen te doen, zonder dat aan de onderneming een pensioenfonds verbonden is, beantwoordende aan de voorschriften van de wet, kan worden afgeweken op voorwaarden door de wet bepaald. De oprichting van een pensioenfonds kan namelijk worden nagelaten indien, ter waarborging van de toegezegde uitkeeringen, worden gesloten hetzij *a.* verzekeringsovereenkomsten ingevolge de Ouderdomswet 1919, hetzij *b.* overeenkomsten van pensioenverzekering of andere overeenkomsten van levensverzekering, te sluiten met een onderneming tot het uitoefenen van het levensverzekering-bedrijf.

Het verschil met het hier voorafgaand behandelde geval, dat er een pensioenfonds bestaat, is dus alleen, dat de regeling der pensioenen niet wordt ondergebracht in een tot dat doel gecreëerde rechtspersoon. Er vervalt dus het aanwijzen van een pensioenfondsbestuur; in het algemeen zal ook het opstellen van een reglement wel achterwege blijven, en er behoeven ook geen periodieke verslagen te zijn.

In de praktijk is thans reeds zeer veel gebruikelijk, dat een werkgever de voorziening in pensioenen of andere uitkeeringen beperkt tot het afsluiten van polissen, staande ten name van hemzelf of den werknemer, waarop zoo noodig diverse bijzondere clausules worden geplaatst, die de rechtsverhouding bepalen. Het ontwerp handhaaft dus de mogelijkheid deze doelmatige regeling te volgen.

Bepalingen over afkoop.

Teneinde ook hier te voorkomen, dat de gedane toezegging haar stelligheid verliest, wordt in de wet — evenals bij risico-overdracht door een pensioenfonds aan een maatschappij van levensverzekering — de mogelijkheid tot afkoop van de verzekering beperkt. Het ontwerp regelt namelijk, dat de betrokken arbeider als begunstigde tot de uitkeering zal worden aangewezen en de begunstiging aanvaardt. Daarbij bepaalt het ontwerp wel dat, ingeval de arbeider om een dringende reden ontslagen wordt, (1639 *o* en *p* B.W.) afkoop kan geschieden zonder medewerking van den arbeider. Deze bepaling wordt nu reeds bij pensioenvoorziening door middel van polissen, zonder inschakeling van een fonds, veelvuldig toegepast. Heeft de begunstigde met toestemming van den polis-contractant aanvaard — begunstigde

wil zeggen: degeen aan wien de uitkeering van het verzekerde bedrag moet geschieden —, dan kan de contractant, resp. wie in zijn plaats treedt, volgens polissegebruik de rechten van de verzekeringsovereenkomst slechts uitoefenen met medewerking van den begunstigde, die aanvaard heeft.

Het wetsontwerp maakt deze gewoonte dus tot een bepaling van dwingend recht.

Het komt thans evenwel zeer veel voor, dat een minder ruime begunstiging wordt verleend. Bijvoorbeeld, dat het recht op uitkeering voor den begunstigde niet alleen te niet gaat bij ontslag om dringende reden, maar ook ingeval van genomen ontslag, eventueel behoudens een gedeelte van de verzekering, evenredig met hetgeen door den begunstigde aan de premie is bijgedragen. Een wetsvoorschrift, dat één uniforme regeling bepaalt, heeft derhalve bezwaren.

Bedrijfspensioenfondsen.

Volledigheidshalve worde nog vermeld, dat ook de toetreding tot een bedrijfspensioenfonds — zooals b.v. het bekende Pensioenfonds voor de Grafische Vakken — er van vrijstelt, dat aan de onderneming een pensioenfonds in den zin van de wet moet worden verbonden. Het bedrijfspensioenfonds zal evenwel aan voorwaarden, bij algemeenen maatregel van bestuur te stellen, hebben te voldoen.

Toezicht op de naleving.

Uit verschillende vermeldingen in de M.v.T. blijkt, dat voor den ondernemer, die eenmaal op grond van een toezegging begonnen is stortingen in een pensioenfonds te doen, resp. premieën van verzekeringsovereenkomsten te betalen, de verplichting wordt aangenomen, dat hij daarmee moet voortgaan. Ik lees o.m. in de M.v.T., dat door een regeling, als het wetsontwerp beoogt, kan bevorderd worden, dat de werkgever, die op zich genomen heeft om aan een fonds bij te dragen, dit niet zonder gegronde reden nalaaft. Verder, dat het Overheidstoezicht zal moeten bevorderen, dat gedane toezeggingen — met name die betreffende de jaarlijks door den ondernemer in het fonds te storten bijdragen — worden nagekomen. En voorts nog, dat de periodieke verslagen, door het pensioenfonds aan den Minister van Sociale Zaken uit te brengen, mede van waarde zijn bij fondsen, die hun gelden in polissen beleggen. „Het blijft b.v. mogelijk — aldus de M.v.T. — dat de werkgever nalatig is zijn deel der verschuldigde premie te storten. Het Overheidstoezicht zal er nu tegen waken, dat dit zonder reden zou geschieden.” Tot zoover de citaten uit de M.v.T.

Het lijkt mij, dat hierbij heel wat bedoelingen zijn gepubliceerd, die waard zijn nader te worden overwogen. Bij de invoering van een pensioenregeling plegen werkgevers zich thans meestal voor te behouden dat, indien de omstandigheden van het bedrijf daartoe onverhoopt aanleiding geven, met het betalen aan deze regeling niet zal worden voortgegaan. Uit de aangehaalde vermeldingen uit de M.v.T. zou zijn op te maken, dat het voortaan de Minister is, die bepaalt of de ondernemer reden heeft op zijn kosten te bezuinigen. Er is nergens in het ontwerp van wet aangegeven volgens welke maatstaven de Minister zijn oordeel zal bepalen en evenmin, welke sanctie tegen den ondernemer zal genomen worden, die meent van het inzicht van den Minister te moeten verschillen.

Personeelspaarfondsen.

De wet geeft ook voorschriften voor aan ondernemingen verbonden spaarfondsen. De beleggingen moeten geschieden op de wijze, die bij de belegging van pensioenfondsen zonder risico-overdracht reeds ter sprake kwam. De eigen spaarfondsen van ondernemingen zijn veel geringer in aantal dan de voorzie-

ningen voor pensioenen. De behoefte aan ondernemings-spaarfondsen is niet meer groot, daar vrijwel overal goede plaatselijke spaarbanken aanwezig zijn. Als verzorgingsmaatregel voor nabestaanden van arbeiders of van henzelfen bij pensioeneering verdient verzekering van pensioenen verre de voorkeur boven een spaarfonds.

Overgangsbepalingen.

Tenslotte nog iets over hetgeen volgens het bepaalde in dit wetsontwerp moet gebeuren met de fondsen en regelingen die er nu al bestaan.

In het Advies van den Hoogen Raad van Arbeid werden hiervoor op een ruime wijze faciliteiten geopend; er was daartoe voorgesteld, dat bij de op het tijdstip van afkondiging der wettelijke regeling bestaande pensioenfondsen voor dan reeds in dienst zijnde personeel, ouder dan 30 jaar, van de door de wet voorgeschreven beleggings-wijzen zou mogen afgeweken worden. Hierdoor behoefde dus voor het meerendeel van degenen, met wie alreeds pensioenregelingen gemaakt waren, geen ingrijpende aanpassing aan de wet plaats te vinden.

Deze bepaling is in het nieuwe wetsontwerp niet overgenomen. Aldaar is voorgeschreven, dat de ondernemer, die vóór de inwerkingtreding van de wet toezeggingen heeft gedaan, verplicht is binnen twee jaar na deze inwerkingtreding ervoor te zorgen, dat aan de voorschriften van de wet wordt voldaan. Er bestaat bij dit voorschrift, evenals bij verschillende andere punten, dispensatiebevoegdheid door den Minister van Sociale Zaken.

Het wil mij lijken, dat er heel wat dispensaties zullen moeten gegeven worden wil in praktijk worden gebracht wat de drie ministers, die dit ontwerp van wet hebben doen uitgaan — te weten, de Minister van Sociale Zaken, de Minister van Justitie en de Minister van Economische Zaken — in den aanhef van de Memorie van Toelichting verklaren: zich bewust te zijn, dat op dit terrein, waar verschillende werkgevers, door breede sociale opvattingen gedreven, de zorgen voor den ouden dag van hun personeel hebben willen wegnemen, niet dan met groote omzichtigheid van Overheidswege mag worden opgetreden.

Slotopmerkingen.

Het ontwerp zal den weg naar het Staatsblad wel weten te vinden. De Memorie van Toelichting wijst ook nu nog — vijf jaar na dato — een ongelukkige gebeurtenis bij een bekende scheepvaartmaatschappij hier te lande als de directe aanleiding aan, waarom dit stuk van wetgeving moest worden ter hand genomen. Het lijkt mij wat onheusch te zijn, indien de naam van deze onderneming bij voortduring met de beoogde regeling verbonden wordt, zulks temeer, waar, zooals de insiders weten, van het aldaar voorgevallene nog het een en ander geredderd kon worden. De bedoelingen van de wettelijke regeling in dit ontwerp neergelegd, volgen geheel de ontwikkeling, die pensioenvoorzieningen al sedert jaren vertoonen. De ondernemer is er zich van bewust, dat het bedrijf het niet buiten een pensioenregeling kan stellen, dat de daarbij gemoeide verplichtingen en rechten duidelijk moeten worden vastgelegd en dat in de meeste gevallen de verplichtingen bij risico-overdracht door middel van verzekering economischer worden gedragen dan wanneer pensioenen, volgens den ouden trant, als onkosten, of via een eigen reserve of fonds, worden betaald. Deze emancipatie voltrekt zich verder, onverschillig of de „toezeggingen omtrent pensioenen of andere uitkeeringen van soortgelijke strekking” tot wettelijke materie worden verheven of niet.

Dr. G. E. HUFFNAGEL.

CONTRABANDE-CONTRÔLE IN NEDERLAND.

III (Slot).¹⁾

In mijn beide vorige artikelen²⁾ werden de moeilijkheden, die de Nederlandsche importhandel in de jaren 1914—'18 ondervond en thans weer ontmoet, aan een beschouwing onderworpen. In dit laatste artikel stel ik mij voor de belemmeringen te bespreken, welke onze exporthandel in de beide oorlogsperiodes tegemoet treden.

Inbeslagneming van vijandelijk goed in neutrale schepen in 1915 en volgende jaren.

Bij wijze van represaille tegen de aangekondigde Deutsche duikbootpolitiek werd in Engeland op 11 Maart 1915 een Order in Council uitgevaardigd, de z.g. Reprisals-order, bepalende, dat vijandelijk goed in onzijdige schepen zou worden in beslag genomen³⁾. Indien er al een geoorloofde aanleiding geweest moge zijn om tegen den tegenstander represaille-maatregelen te nemen, dan mochten daarbij toch geen rechten worden geschonden, die de neutralen toekomen.

De als algemeen volkenrecht aanvaarde Declaratie van Parijs van 16 April 1856 verklaarde uitdrukkelijk, dat de onzijdige vlag de vijandelijke lading dekt behalve de contrabande, en de neutrale mogendheden hebben dan ook met kracht tegen den Reprisals-order geprotesteerd⁴⁾. Daarmede raakten de besluiten niet van de baan. Van de verschillende bepalingen zij hier slechts vermeld, dat ieder handelsschip, na 1 Maart 1915 uit een niet-Duitsche haven vertrekkend, met Duitsch eigendom of met goed van Duitschen oorsprong aan boord, gedwongen zou kunnen worden in een Britsche haven te ontladen, waar deze goederen in bewaring genomen, gerequireerd of teruggegeven zouden worden⁵⁾.

Allereerst nu zorgde de N.O.T., zulks in overleg met de buitenlandsche Regeeringen, voor het verstrekken aan de uitvarende schepen van „declaratiën”, houdende het bewijs, dat de vervoerde goederen van vreemden oorsprong vóór 1 Maart 1915 in het bezit van Nederlanders waren overgegaan, waardoor deze goederen niet onder den reprisals-order vielen. Bij de uitvoeringsregeling was voorts bepaald, dat goederen niet geacht zouden worden van Duitschen oorsprong te zijn, indien zij voor 25 pCt. of minder uit Deutsche bestanddeelen of arbeid zouden zijn samengesteld. Te dezer zake nu werden door een door de N.O.T. ingestelde Commissie certificaten van oorsprong afgegeven. Om zulk een certificaat te verkrijgen moest de fabrikant bij iedere aanvraag een berekening voegen, waaruit de grondstoffen, herkomst en waarde van het goed zouden blijken, zoodat o.a. de facturen betreffende de daarin verwerkte grondstoffen. Natuurlijk geschiedde de afgifte niet dan na een nauwgezet, veel zorg vereischend, onderzoek.

L'Histoire se répète.

De geschiedenis herhaalt zich. Op 27 November 1939 werden door de Engelsche Regeering, eveneens trouwens door de Fransche Regeering, maatregelen afgekondigd, bedoeld als represaille tegen het, naar zij beweerden, door Deutschland schenden van de rege-

¹⁾ Hoewel het volgende voor het hier behandelde van belang is, zoo moet er toch op worden gewezen, dat dit niet betrekking heeft op goederen, die geacht kunnen worden contrabande te zijn.

²⁾ Zie E.-S.B. d.d. 20 en 27 Maart jl., blz. 217 en 238.

³⁾ Aldus ook een Fransch Decreet van 13 Maart; Zie Van Manen a.w. Zevende Deel, bijlagen 122 en 125.

⁴⁾ Zie Verzijl, De Britsch-Fransche represailles, Nederlandsch Juristenblad van 2 December 1939.

⁵⁾ Zie Van Manen a.w. Tweede Deel blz. 35 vlg.

len, vervat in het duikbootprotocol van 1936, en van de bepalingen van de Haagsche mijnenconventie van 1907⁶⁾). Volgens deze maatregelen kunnen koopvaardij-schepen, vertrokken na 4 December uit een niet-vijandelijke haven, die goederen aan boord hebben, afkomstig van den vijand of diens eigendom⁷⁾, verplicht worden deze goederen in een Britsche of een geallieerde haven te lossen. Hoewel men kan aannemen, dat door Duitschland althans het duikbootprotocol van 1936 is overtreden, en Engeland en Frankrijk derhalve uit dien hoofde tot tegenmaatregelen konden overgaan, zoo kunnen deze toch alweer nimmer gelden tegenover handelingen van neutralen. De Order is dan ook naar onze meening in strijd met het volkenrecht en onze Regeering heeft dan ook niet nagelaten daartegen te protesteeren.

Krachtens artikel 3 van dezen Order zullen de in een Britsche haven ontladen goederen gesteld worden onder de hoede van het prijs-hof. Tenzij het hof gelast, dat de goederen worden opgevorderd voor gebruik, zullen zij worden vastgehouden of onder leiding van het hof verkocht. Het bewijs, dat een koopvaardij-schip vóór 4 December uit een niet-vijandelijke haven was vertrokken, zal waarschijnlijk niet in vele gevallen moeilijkheden hebben opgeleverd. Het hof mag echter ook betalingen verrichten uit de opbrengst of goederen vrij geven, o.a. indien aan het hof op bevredigende wijze zou worden aangetoond, dat de goederen neutraal bezit waren geworden vóór den datum van dezen „Order”. Op welke wijze kan dit nu aan den prijs-rechter worden aangetoond? Met een verklaring, afgegeven door een autoriteit in Nederland. De N.O.T. gaf, zooals hierboven reeds werd opgemerkt, zulke verklaringen af, doch deze is er thans niet.

De A.N.I.C. kan zulke verklaringen niet afgeven, daar deze ingevolge de invoernoodwet slechts te maken heeft met den invoer van goederen. Bovendien kan moeilijk door een orgaan van de Nederlandsche Regeering worden medegewerkt aan de uitvoering van een Engelsch besluit, dat in strijd met het volkenrecht wordt geacht. In dit geval zou de mogelijkheid bestaan, dat een Kamer van Koophandel een desbetreffende verklaring gaf. Zij kan n.l. desnoods een algemeene verklaring ten dienste van den handel verstrekken zonder zich in te laten met de vraag, op grond waarvan deze wordt verlangd, mits zij van de goede trouw van den aanvrager overtuigd is. Het is echter niet onmogelijk, dat de Britsche en Fransche consulaire ambtenaren zich met de afgifte van deze bewijzen hebben belast.

Certificaten van oorsprong voor den invoer in Engeland.

Daarnaast nu zullen wel alle goederen aan boord van koopvaardij-schepen, die vertrekken uit een Nederlandsche haven, certificaten van oorsprong moeten hebben, opdat vast komt te staan, dat de goederen niet onder den Reprisals-order vallen.

De regelen van Engelsche zijde zijn te vinden in de voorschriften voor de goederen, bestemd voor den invoer in Engeland, het laatste der drie onderwerpen, die hier zouden worden behandeld. De kern van deze regeling is vastgelegd in den „Import (certificates of origin and interest) Order 1939”⁸⁾.

Alle goederen — met uitzondering van die, genoemd in de lijst van vrijstellingen —, die uit een neutraal land worden uitgevoerd naar het Vereenigd

⁶⁾ Zie Order in Council framing reprisals for restricting further the commerce of Germany, in: Butterworths Emergency Legislation Service, Regulations and Service, Volume II (34) blz. 89.

⁷⁾ Hieronder vallen niet, als in de O.I.C. van 11 Maart 1915, alle goederen, bestemd voor Duitschland.

⁸⁾ Te vinden in Butterworth, Regulations and Service, Volume II. (9) blz. 19.

Koninkrijk, moeten vergezeld gaan van een certificaat van oorsprong en belangen, in den vorm als goedgekeurd door het Britsche Ministerie van Handel en de handtekening dragend van een Britsch consulaire ambtenaar. Het certificaat moet aangeven, dat van den kostprijs der daarin beschreven goederen niet meer dan 25 pCt. is terug te voeren tot de waarde der grondstoffen, die zijn gegroeid of vervaardigd of bewerkt op vijandelijk gebied, zoodat dat geen vijand eenig belang heeft bij de aangegeven goederen. Wat onder vijand is te verstaan, leert artikel 2 van de „Trading with the enemy Act 1939”⁹⁾.

De certificaten worden verstrekt door een Britschen consulair ambtenaar. Normaal is ten aanzien van certificaten, dat deze worden verstrekt door een Nederlandsche autoriteit en dan gelegaliseerd door den in aanmerking komenden consulair ambtenaar. In ieder geval kan, zooals reeds werd opgemerkt, de A.N.I.C. hiermede geenerlei bemoeienis hebben.

Men zal wel den Engelschen consul certificaten, afgegeven door een Kamer van Koophandel, kunnen voorleggen. De Kamers zijn wettelijk bevoegd tot de afgifte van certificaten. Het schijnt echter, dat de Engelsche consulaire ambtenaren geheel vrij zijn in de beoordeeling van de waarde van deze certificaten, die als officieele Nederlandsche documenten moeten worden beschouwd.

Wat zal de Kamer moeten verklaren, indien een exporteur haar om een certificaat vraagt? De Kamer kan het goed een bepaalden oorsprong toeschrijven en zal daarbij de normen toepassen, die gebruikelijk zijn. Die zijn niet in overeenstemming met de bovengenoemde bepaling, dat in geen geval meer dan 25 percent van den kostprijs mag betreffen de waarde der grondstoffen van „vijandelijk gebied”¹⁰⁾. Uiteraard is het echter mogelijk, dat bij de afgifte van certificaten voor een bepaald land met de normen, door dit land gesteld, wordt rekening gehouden. Natuurlijk levert de term „vijandelijk gebied” bezwaren op, doch er schijnt weinig tegen om op neutraal gebied den term „vijandelijk” te vertalen door „belligerent”.

Certificaten van oorsprong voor export naar andere landen.

Door den Reprisals-order van 27 November zullen deze certificaten ook noodig zijn voor goederen, die vanuit Nederland naar andere landen dan Groot-Brittannië worden gezonden. Het spreekt wel vanzelf, dat een Nederlandsche Kamer van Koophandel voor goederen, die naar Nederlandsch-Indië of ander onzijdig gebied gaan, geen certificaten kan afgeven naar normen, door Engeland op onrechtmatige wijze voorgeschreven.

Wat wel kan worden verklaard is de oorsprong van de grondstoffen, waaruit een goed is samengesteld, en de percentages, die deze grondstoffen uitmaken van den totalen kostprijs.

In ieder geval is de Britsche consulaire ambtenaar vrij in de afgifte en in het bewijs, dat hij verlangt. De N.O.T. had voor zulke verklaringen een omvangrijk apparaat noodig en de consul zal het den handel stellig niet gemakkelijk maken. Dat hij hiervoor den exporteur zal laten verklaren, zich te verbinden tot toezicht op zijn bedrijf, als bedoeld in het in den aanvang vermelde ontwerp van wet, is toch zeker niet geheel onmogelijk. Daar komt nog bij, dat tevens blijken moet, dat geen vijand eenig belang heeft bij de goederen.

Hiermede schijnt te zijn bedoeld, dat niet een zoodanige directe of indirecte relatie van een vijand van Groot-Brittannië met het goed mag bestaan, dat de voorgenomen transactie hem voordeel of winst kan

⁹⁾ Zie Butterworth blz. 560.

¹⁰⁾ Ter zijde gelaten is hier nog de vraag, op welke wijze de 25 pCt. van den kostprijs wordt berekend.

brengen. Een Deutsche aandeelhouder van een in Nederland gevestigde, naar Nederlandsch recht opgerichte naamlooze vennootschap met een bepaling in de statuten, dat slechts Nederlanders, of zelfs alleen Nederlanders door geboorte, tot commissaris of directeur benoembaar zijn, kan voordeel hebben van een transactie betreffende goederen van Nederlandschen oorsprong, door deze maatschappij aangegaan¹¹⁾. Op welke wijze nu een naamlooze vennootschap kan bewijzen, dat zij geen aandeelhouders heeft, die onder het begrip „vijand” (hiertoe behooren bijv. ook in Nederland wonende personen, die op de zwarte lijst staan) vallen, is niet goed aan te geven. Ook dit zou tot een bijzondere contrôle kunnen leiden.

Het ontwerp van wet tot aanvulling van de wet medewerking verdedigingsvoorbereiding 1939.

Het bij de Tweede Kamer op 1 Februari ingediende wetsontwerp verdient instemming, omdat een ver gaande contrôle strijdig kan zijn met zuiver Nederlandsche belangen¹²⁾. Met onze buitenlandsche politiek en wel met de handhaving van onze neutraliteit heeft dit echter niets te maken. De reeder en handelaar zijn, voor zoover niet in conflict komende met Nederlandsche wettelijke voorschriften, vrij in het drijven van handel en vrij in het afleggen van verklaringen betreffende de over zee te verschepen goederen.

Indien hem bepaalde verklaringen zullen worden verboden, dan zal dit voor zijn bedrijf schade betekenen. Toen handel en scheepvaart nog vrij uitgebreid waren, vervulde (in de jaren 1914—1917) de N.O.T. een taak, die door de A.N.I.C. niet geheel kan worden vervuld. Het zal dan ook dringend noodzakelijk zijn, dat wegen worden gezocht, waarlangs het bedrijfsleven, zoo goed dit in de huidige omstandigheden mogelijk is, den overzeeschen handel kan blijven voeren¹³⁾. Daartoe zal het bedrijfsleven zelf moeten medewerken.

Inmiddels heeft de pers¹⁴⁾ medegedeeld, dat binnenkort de bekendmaking te wachten is van de lijst van goederen, waarvan de invoer, behoudens vergunning, ingevolge de Invoernoodwet 1939, verboden is. Zulks houdt verband met de ter zake met Engeland verkregen overeenstemming. Daar hierover verder niets is gepubliceerd, is een bespreking van hetgeen zal gaan gebeuren voorbarig. Wel kan nog op een markant verschil met de N.O.T. worden gewezen. Consignatie van goederen aan de N.O.T. had betrekking op goederen, die per zeeschip werden aangevoerd. Artikel 2 der Invoernoodwet 1939 kent in het algemeen een verbod van invoer, zoodat wel ook voor aanvoer over land een vergunning vereischt zal zijn, waarvoor consentgelden zullen moeten worden betaald.

Mr. H. FORTUIN.

¹¹⁾ In het eerste ontwerp van wet tot regeling van het zelfstandig uitoefenen van beroepen en bedrijven door vreemdelingen (bijl. Tweede Kamer 1935—1936 no. 343) werden o.a. naamlooze vennootschappen als vreemde ondernemingen beschouwd, indien een of meer bestuurders of een of meer commissarissen vreemdeling was. Dit bleek niet te handhaven. Volgens de wet is de N.V. slechts vreemdeling, indien zij buiten het Koninkrijk is gevestigd.

¹²⁾ Behalve België (zie E.-S.B. van 20 Maart j.l. blz. 217) kent ook Zwitserland zulk een regeling. Artikel 2 van een beschikking van het Zwitsersche Volkswirtschaftsdepartement van 2 November 1939 (Recueil des lois fédérales van 8 November 1939, No. 46) bepaalt: „Es wird den im schweizerischen Zollgebiet niedergelassenen Personen und Firmen untersagt, Erklärungen abzugeben, mit denen sie sich verpflichten oder sonst irgendwie bereit erklären, sich einer Kontrolle durch ausländische Stellen oder durch deren Beauftragte zu unterziehen.”

¹³⁾ Voor zeer vele goederen gelden uitvoerverboden krachtens de Uitvoerverbodenwet 1935 (Staatsblad no. 599), terwijl ook krachtens de Landbouwerswet 1933 (Staatsblad 1934 no. 518) de uitvoer van bepaalde goederen kan worden verboden, terwijl dan door het Crisis Uitvoer Bureau dispensatie kan worden verleend.

¹⁴⁾ Zie N.R.Ct. van 29 Maart 1940, Avondblad A.

TWEDE HYPOTHEKEN VOOR PARTICULIEREN WONINGBOUW.

De Ministers van Binnenlandsche Zaken en van Financiën hebben bij gemeenschappelijke beschikking van 5/12 Maart 1940 No. 2451 M./Hyp. Alg. afdeling Volkshuisvesting en No. 165 Generale Thesaurie afdeling A.Z., eenige wijzigingen gebracht in de tweede-hypotheek-regeling voor den particulieren bouw. Deze wijzigingen hebben ten doel, de bestaande regeling, die onder de huidige omstandigheden niet meer aan haar doel beantwoordde, te gebruiken om tegemoet te komen aan den particulieren bouw.

De Regeering, die zich op het standpunt stelt, dat het van het grootste belang is, dat het particuliere bouwbedrijf zich van zijn taak ten aanzien van de onmisbare aanvulling van den woningvoorraad blijft kwijten, heeft ook nu weer gegrepen naar het middel van hypotheekverleening van Overheidswege om de bestaande credietmoeilijkheden te ondervangen.

Hypotheekverleening na den oorlog 1914—'18.

De eerste-hypotheek-verleening uit de openbare middelen ten behoeve van den woningbouw door particulieren dateert uit de jaren onmiddellijk na den oorlog 1914—1918, toen de bouwkosten tot een fantastische hoogte waren opgelopen en de bouw door particulieren voorgoed tot stilstand gekomen scheen te zijn.

Het Koninklijk Nationaal Steuncomité heeft toen getracht, het particuliere bouwbedrijf weer op gang te brengen door het verstrekken van bijdragen ineens voor den bouw van middenstandswoningen; de bouw van arbeiderswoningen werd destijds vrijwel geheel door de woningbouwverenigingen en de gemeenten behartigd. Deze bijdrage beliep ten hoogste 25 pCt. van de bouwkosten. Ter voorkoming van huuropdrijving of andere ongewenschte practijken werd deze bijdrage verleend in den vorm van een renteloze tweede hypotheek, welke na 10 jaar, wanneer de bouwer aan al zijn verplichtingen had voldaan, werd geroeyeerd.

In totaal is op deze wijze een bedrag van f 4.800.000 verstrekt, met behulp waarvan 3070 woningen zijn gebouwd. Deze steunverleening was dus feitelijk een regeling tot het verlenen van bijdragen ineens, waaraan bij wijze van sanctie den vorm van een tweede hypotheek was gegeven.

In December 1920 kwam de bekende premieregeling tot stand, krachtens welke aan ieder, die voor eigen rekening een woning zou bouwen, een vast bedrag zou worden toegekend, afhankelijk van de grootte van de woning. Dit bedrag was te beschouwen als een tegemoetkoming van het Rijk in een te verwachten waarde daling. Naast deze premie kon een hypotheek uit 's Rijks kas worden verstrekt, onder garantie van de gemeente, tot een bedrag van 90 pCt. van het restant van de stichtingskosten.

In den loop der jaren 1921 tot en met 1923 werden premies verleend voor ruim 90.000 woningen. Aan hypotheeken werd een bedrag van circa f 77 miljoen beschikbaar gesteld, waarvan echter, doordat velen van de toezegging geen gebruik behoefden te maken, slechts f 52 miljoen als hypotheek werd gevestigd. In 1930 was dit bedrag bij het Rijk nagenoeg geheel afgelost.

De tweede-hypotheek-regeling van 1924.

Na 1923 werden geen premies en derhalve ook geen Rijkshypotheeken meer verleend. Intusschen bleek de volledige herleving van den particulieren bouw in ernstige mate door credietmoeilijkheden te worden belemmerd. Eerste hypotheek was in voldoende mate te verkrijgen. Tweede hypotheek, die niet door de hypotheekbanken wordt verstrekt, doch op andere wijze moet worden verkregen, was echter slechts onder bezwarende voorwaarden en tegen hooge rente beschikbaar. Om deze reden besloot de Regeering, over

te gaan tot het verstrekken van *tweede* hypotheeken uit 's Rijks kas.

Volgens de regeling van 1 Augustus 1924 konden tweede hypotheeken uit 's Rijks kas worden verstrekt naast een op de vrije markt verkregen eerste hypotheek. De tweede hypotheek zou ten hoogste 20 pCt. van de bouwkosten en uiterlijk f 600 mogen bedragen. Eerste en tweede hypotheek samen zouden 85 pCt. der geschatte kosten niet mogen overschrijden.

De benodigde gelden werden uit 's Rijks kas verstrekt, terwijl de gemeente als intermediair optrad. Eventuele risico's tengevolge van het niet betalen van rente en aflossing werden door het Rijk en de betrokken gemeente ieder voor de helft gedragen.

De rente bedroeg aanvankelijk 6 pCt., vermeerderd met een risicopremie van 1 pCt. voor het vormen van een fonds ter dekking van verliezen. Op het gezamenlijke bedrag der eerste en tweede hypotheek moest per jaar ten minste 2 pCt. worden afgelost.

In 1925 werd een bedrag van ruim f 3 miljoen aan tweede hypotheek verleend voor circa 5400 woningen. In de volgende jaren bleef het totaal tot enkele honderdduizenden guldens beperkt. Van 1924 tot 1933 werd in het geheel aan tweede hypotheek verleend een bedrag van ruim f 7 miljoen voor ongeveer 11.000 woningen.

De toepassing van deze regeling nam in den loop der jaren geleidelijk af, totdat zij in 1933 werd ingetrokken. Aanstands echter werd een nieuwe regeling in voorbereiding genomen.

De tweede-hypotheek-regeling van 1934.

De tweede-hypotheek-regeling, die in November 1934 is tot stand gekomen, had een geheel ander doel dan die van 1924. De toestanden, ook op het terrein der woningvoorziening, waren immers geheel en al veranderd.

In September 1931 was het Engelsche Pond losgemaakt van het goud, welk voorbeeld in Nederland niet werd gevolgd. De prijsdaling ten opzichte van het goud, die op de wereldmarkt ontstond, had intusschen ook voor ons land belangrijke gevolgen. De daling van de groothandelsprijzen werkte door op tal van prijzen op de binnenlandsche markt, waardoor tal van verhoudingen werden verstoord. Hierdoor werd het noodzakelijk de prijsdaling, die elders door devaluatie van het ruilmiddel was verkregen, in Nederland langs den weg der aanpassing te verwezenlijken. Van officieele zijde werd een sterke druk uitgeoefend op verschillende kosten en prijzen, een druk, die elders een tegendruk in het leven riep en nieuwe evenwichtsverstoringen teweeg bracht.

Op het terrein der woningvoorziening viel tengevolge van de sterke daling van de prijzen der materialen van buitenlandschen oorsprong een sterke daling der bouwkosten te constateeren. Ook de loonen ontkwamen niet aan den druk van hooger hand. In 1932 geschiedde het voordien ongekende, dat de collectieve arbeidsovereenkomst in de bouwbedrijven op aandrang van de Regeering tusschentijds werd herzien.

In de jaren na 1931 daalden de bouwkosten van woningen met tientallen procenten. Het doel, dat met de deflatiepolitiek werd nagestreefd, was een algemeene verlaging van het kostenpeil, zoo mogelijk — dit werd althans herhaaldelijk uitgesproken — tot het niveau van 1914.

Eén van de weinige objecten, ten aanzien waarvan dit doel volledig werd bereikt, was de woning, althans voor wat de bouwkosten betreft. Deze bereikten inderdaad midden 1936 het peil van 1914. Met de huren was dit echter niet het geval. Deze toch worden niet uitsluitend door de bouwkosten en den rentevoet bepaald, maar voor een belangrijk deel door de zoogenaamde vaste lasten. En juist deze zijn het, die door hun starheid de aanpassing hebben doen mislukken.

De nieuwgebouwde woningen konden goedkoop worden verhuurd dan de vroeger gebouwde, zulks tengevolge van de gedaalde bouwkosten. Er was echter geen sprake van een daling van het huurpeil tot het niveau van 1914, omdat de vaste lasten, die op de nieuwe woningen evenzeer drukten als op de oude, aan den greep van de aanpassing wisten te ontsnappen.

Teneinde deze daling te stimuleeren werden door de toenmalige Regeering verschillende middelen be-raamd. Eén van deze was een drastische verlaging van de rente van alle woningwetvoorschotten, welke verlaging, zelfs indien groote exploitatietekorten aanwezig waren, geheel voor huurverlaging moest worden aangewend.

Een ander middel was het in uitzicht stellen van *tweede* hypotheeken voor den bouw van — zooals de regeling het noemt — arbeiderswoningen van passende huurprijs door particulieren.

De Regeering stelde hierbij op den voorgrond, dat de huren der te bouwen woningen aan bepaalde grenzen zouden moeten worden gebonden. Te dien einde zou voor iedere gemeente in overleg met het Rijk een bepaalde limiet worden vastgesteld, waarmede bij het opmaken der bouwplannen zou zijn te rekenen. Met inachtneming van deze limiet zou dan voor elk bouwplan in concreto de huur moeten worden gebonden aan een vooraf te bepalen bedrag. De verhuurder zou deze huur slechts mogen verhoogen met toestemming van Burgemeester en Wethouders, met dien verstande, dat hij in beroep zou kunnen komen van deze beslissing bij een door de Regeering in het leven te roepen instantie.

De tweede hypotheek zouden worden verleend voor den bouw van *arbeiderswoningen*. Het bedrag zou niet meer bedragen dan 30 pCt. van de geschatte verkoopwaarde van het voltooide gebouw, met dien verstande, dat het gezamenlijk met de op andere wijze verkregen eerste hypotheek niet meer zou bedragen dan 90 pCt. van de bovenbedoelde waarde. Het bedrag zou voorts niet meer mogen bedragen dan f 700 per woning op erfpachtgrond en f 900 bij bouw op eigen grond. De duur der hypotheeken werd vastgesteld op 10 jaar, de rente op 4 pCt., de totale aflossing op 2 pCt. van de oorspronkelijke hoofdsom van de eerste hypotheek.

Het bij de toezegging van het voorschot overeengekomen maximum-huurbedrag zou slechts mogen worden verhoogd, indien:

- 1o. de rentevoet van de eerste hypotheek zou worden verhoogd;
- 2o. nieuwe lasten op het onroerend goed zouden worden vastgesteld;
- 3o. bestaande lasten zouden worden verhoogd, of
- 4o. zich andere omstandigheden zouden voordoen, welke huurverhoging wettigen.

Voorts werd bepaald, dat deze huurprijsverhoging slechts effectief kon worden, indien deze verhoging niet door verlaging van andere exploitatiekosten kon worden gecompenseerd.

Een groote vlucht heeft deze hypotheekverleening nooit genomen. De verlangde aanpassing is ook door dit middel niet bereikt. De toenmalige Minister van Economische Zaken, Dr. Ir. Gelissen heeft meer dan eens verklaard, dat de bouw op groote schaal van woningen van lage huur één van de voorwaarden was om te komen tot een verlaging van de loonen tot het peil van 1914, welke verlaging voor het herstel van het bedrijfsleven noodzakelijk werd geacht. Deze verlaging is evenwel niet bereikt.

Van de tweede hypotheekregeling is slechts zeer weinig gebruik gemaakt. Wel hebben particuliere bouwers in verschillende gemeenten op groote schaal woningen gebouwd, doch door de ruime geldmarkt hadden zij geen behoefte aan tweede hypotheek van het Rijk met de daaraan verbonden bepalingen.

Het aantal verleende tweede hypotheeken was:

1935	f 52.200	voor	58	woningen
1936	„ 29.440	„	58	„
1937	„ 11.100	„	13	„
1938	„ 7.560	„	12	„
1939	„ 15.100	„	20	„

Dit totaal van nog geen 200 woningen is wel een bewijs, dat het beoogde doel — bouw van goedkope woningen teneinde loonsverlaging te kunnen forceeren — niet is bereikt.

De regeling is intusschen blijven bestaan en dit feit was van groot belang. Daardoor was het mogelijk door een betrekkelijk kleine aanvulling een regeling in het leven te roepen, waaraan het particuliere bedrijf juist nu, door de oorlogsomstandigheden, behoefte had.

De gewijzigde tweede-hypotheek-regeling van 1940.

De thans in het leven geroepen uitbreiding van de gelegenheid tot het verkrijgen van hypotheeken uit 's Rijks kas, houdt verband met de moeilijkheden, welke tengevolge van den oorlogstoestand in West-Europa aan den voortgang van de particuliere woningvoorziening in den weg staan.

De bouwkosten van woningen zijn vrijwel terstond na het uitbreken van den oorlog met een kleine 20 pCt. gestegen, zulks als gevolg van de moeilijkheden bij den aanvoer van verschillende materialen. Aan het einde van het jaar 1939 kwam hierbij de verhooging van de loonen der bouwvakarbeiders met een duurtoeslag, die volgens een „sliding scale” met de beweging van het indexcijfer van de kosten van het levensonderhoud te Amsterdam mede varieert. Voorts verhoogden de prijzen van enkele materialen in Januari en Februari weer een nieuwe stijging, zoodat de vermeerdering der bouwkosten boven het peil van midden 1939 de 25 pCt. gaat naderen.

Deze stijging behoeft nog niet verontrustend te worden geacht. Immers, het bouwen was in ons land de laatste jaren abnormaal goedkoop. Na de thans ingetreden stijging kan nog niet worden gezegd, dat het bouwen van een huis duur is geworden.

Een groot bouwondernemer, dien wij over deze kwestie raadpleegden, verklaarde dan ook uitdrukkelijk, dat het bouwen van woningen onder de huidige omstandigheden zeker nog wel rendabel moet worden geacht. Ook bij het tegenwoordige huurpeil kan een thans gebouwd woningcomplex bij voorzichtig beleid nog wel zonder schade worden geëxploiteerd. De moeilijkheden liggen dan ook ergens anders.

In de eerste plaats weet hij, die thans een complex in uitvoering brengt, niet hoe de bouwkosten zich tijdens den bouw zullen ontwikkelen. De loonen der bouwvakarbeiders gaan met de kosten van het levensonderhoud naar boven. De prijzen van de bouwmaterialen zijn afhankelijk van de verhouding van vraag en aanbod, terwijl de geregelde aanvoer van een belangrijk materiaal als hout geenszins verzekerd is. Hierdoor is aan het bouwen van woningen door particulieren een groot risico verbonden.

In de tweede plaats is het veel moeilijker, de gebouwde woningen van de hand te doen. Velen, die tot heden gaarne woningblokken voor geldbelegging kochten, particulieren zoo wel als maatschappijen, zijn thans voorzichtiger geworden. Vele woningen zijn onverkoopbaar en dat is voor die groep van bouwondernemers, die alleen bij geregelden verkoop hun bedrijf kunnen voortzetten, een ernstige handicap.

In de derde plaats ondervinden de particuliere bouwers moeilijkheden bij het verkrijgen van hypotheeken. De hypotheekbanken beschikken over voldoende geld en zij zijn bereid, dit onder niet-onredelijke voorwaarden te verstrekken. De algemeene klacht van de particuliere bouwondernemers is echter, dat het bedrag, hetwelk bij nieuwbouw als eerste hypotheek kan worden verkregen, tengevolge van de stijging der bouwkosten niet meer in een goede verhouding staat tot de werkelijke kosten. Met andere woorden: men krijgt niet voldoende eerste hypotheek en

moet dus meer eigen geld in den bouw steken. Dit laatste nu ontbreekt in den regel en daardoor verkeert het particuliere bouwbedrijf thans in moeilijkheden.

De gewijzigde tweede hypotheek-regeling bedoelt hieraan tegemoet te komen. Het percentage der tweede hypotheek is van 30 op 35 pCt. gebracht. Eerste en tweede hypotheek samen blijven op ten hoogste 90 pCt. bepaald, zoodat met een eerste hypotheek van 55 pCt. kan worden volstaan. Het bedrag der tweede hypotheek is in verband met het verhoogde percentage en de gestegen bouwkosten verhoogd van f 700 per woning op erfpachtsgrond en f 900 op eigen grond tot onderscheidenlijk f 1000 en f 1250. De rente blijft 4 pCt.

Tenslotte is een belangrijke wijziging gebracht in de verdeling van het risico. Werd dit voorheen door Rijk en gemeente ieder voor de helft gedragen, thans is de verhouding 3 : 1 geworden, waardoor het voor de gemeenten aantrekkelijker wordt gemaakt, deze regeling toe te passen.

Uit deze nieuwe regeling spreekt een krachtig verlangen om de particuliere woningvoorziening ondanks de moeilijker geworden verhoudingen aan den gang te houden. De circulaire waarschuwt uitdrukkelijk tegen het gevaar, dat de Overheid weer, als na den vorigen oorlog, gedwongen zou zijn, de geheele woningvoorziening zelf ter hand te nemen.

De Regeering vraagt aan het slot met nadruk de medewerking van de gemeenten voor de uitvoering van de gewijzigde regeling. Inderdaad zal het van deze medewerking afhangen, of het gewenschte doel werkelijk zal worden bereikt.

Dr. Ir. H. G. VAN BEUSEKOM.

AANTEKENINGEN.

De Britsche belangen in China aan den vooravond van den oorlog in Europa.

De „Far Eastern Survey” van 27 September 1939 wijdt aan bovengenoemd onderwerp een artikel, waarvan het volgende is ontleend.

Wil men zich een beeld vormen van den invloed, welchen de oorlog in Europa waarschijnlijk op de belangen van Engeland in China zal hebben, dan moet men niet uitgaan van den toestand, zooals deze bestond vóór het uitbreken van het conflict tusschen Japan en China in 1937, maar moet men mede rekening houden met de veranderingen, die inmiddels in de Engelsche positie in China zijn opgetreden.

Daar van de Westersche mogendheden Engeland de grootste economische belangen in China had, zal dit land waarschijnlijk ook het meest onder den Japanschen inval in China hebben geleden. Die belangen van Engeland lagen in den handel met het binnenland, de kustplaatsen deden als entrepôt dienst en waren door water- of landwegen met het achterland verbonden. In deze situatie is nu een belangrijke verandering ingetreden, omdat deze vitale verbindingswegen door de Japanners afgesneden zijn. Engeland heeft daarom eerst zijn toevlucht gezocht tot tweederangswegen en toen ook deze versperd werden, verwisselde het de havenplaatsen aan de Chineesche kust voor Rangoon in Birma, als toegangspoort tot het binnenland van China.

In Noord-China, dat het eerst aangevallen werd, was Tientsin de voornaamste handelsplaats, waar Engeland groote belangen had, o.a. bij de spoorwegen, de kolenmijnen en den wolhandel met Mongolië. Engeland had waarschijnlijk nog een belangrijk aandeel kunnen hebben in de ontwikkeling van Tientsin en omgeving, wanneer de Japansche inval iedere verdere economische penetratie niet had belemmerd.

De deur is nu gesloten. De Japanners hebben de voornaamste spoorwegverbindingen in handen en passen hier discriminatie ten nadeele van Engeland toe. Bovendien vestigen de Japanners hier monopolies, vaardigen uitvoerverboden uit, controleeren de bui-

tenlandsche betalingen en herzien de handelstarieven in voor hen gunstigen zin. De Japanners zijn dus hard bezig de Britsche economische macht in Noord-China te ondermijnen.

Weliswaar is de Engelsche scheepvaart op Tientsin toegenomen, maar die van Japan in veel sterker mate. Bovendien vindt de toeneming van de Engelsche scheepvaart op Tientsin haar oorzaak voor een belangrijk deel in een verandering van de route van het handelsverkeer. Zoo ging bijv. vroeger een groot deel van den Chineeschen katoenuitvoer via Sjanghai, thans over Tientsin.

In Sjanghai en het Jangtsegebied waren de Britsche economische belangen veel grooter dan in Noord-China. Alleen al in Sjanghai bedroegen de Britsche investeringen 60 pCt. van de totale Engelsche investeringen in China. Ook hier verbraken de Japanners de verbindingen met het binnenland. De scheepvaart op de Jangtse was tot 1937 practisch een Chineesch-Britsch monopolie geweest. Japan maakte zich echter meester van uit overwegingen van militaire noodzakelijkheid en uit bezorgdheid voor het welzijn van de scheepvaart der buitenlanders. Spoedig bleek echter, dat Japansche schepen deden, wat aan Britsche verboden was, want zij vervoerden niet alleen oorlogsmateriaal, maar ook handelsartikelen. De Japanners controleeren dus nu het transport te water en kunnen discrimineerende maatregelen nemen, wat een inbreuk vormt op verschillende rechten, die Engeland volgens vroegere verdragen heeft. Wellicht zal, volgens verklaringen, onlangs afgelegd door een woordvoerder van de Japansche leger- en vlootautoriteiten, de Jangtse weer voor het buitenlandsche scheepvaartverkeer worden opengesteld. Tot dusver is dit evenwel nog niet geschied.

Ook in verband met de spoorwegverbindingen ontstonden moeilijkheden. De Sjanghai—Nanking en de Sjanghai—Hankou spoorweg kwamen onder Japansche contrôle, waardoor zij op alle mogelijke wijzen de Engelsche belangen konden schaden.

De nadeelen van den Japanschen inval werden slechts voor een klein deel gecompenseerd door een opleving van plaatselijke bedrijvigheid in Sjanghai, die profiteerde van den grooten toevloed van vluchtelingen en van de muntdepreciatie. Maar dit kon geen blijvende opleving zijn, daar het karakter van den handel veranderd was. Er kwamen geen grondstoffen meer uit het Chineesche binnenland, integendeel, zij moesten er worden ingevoerd, terwijl zij voordien juist een winstgevendende uitvoer in het leven riepen.

Niet alleen het karakter, maar ook het volume van den handel van Sjanghai heeft een wijziging ondergaan. In 1938 ging slechts 30 pCt. van den totalen Chineeschen handel via Sjanghai, tegen 50 pCt. onder normale omstandigheden. De totale buitenlandse handel van Sjanghai daalde in dat jaar met 46 pCt. ten opzichte van 1937 en 1936.

De achteruitgang van de kustvaart van Sjanghai illustreert eveneens de isoleering van deze plaats. De invoer van Chineesche waren via de kustvaart bedroeg 237.700.000 Chineesche Dollar in 1938, tegen 436.500.000 in 1937. Voor den uitvoer waren de cijfers voor dezelfde jaren resp. 319.000.000 en 434.000.000 Chineesche Dollar. Producten uit het buitenland van China kwamen dus via deze kustvaart nog in Sjanghai, maar deze handel wordt thans ook bedreigd door de sindsdien ingevoerde blokkade van de havens aan de Chineesche kust.

Ook Hankou heeft zijn verbindingswegen moeten verliezen; eerst de scheepvaart langs de Jangtse en vervolgens ook de ervoor in de plaats gekomen spoorwegverbinding Kantón—Hankou. Levensvoorwaarde is eveneens voor Hankou de wederopenstelling van de Jangtse.

Tenslotte zullen wij nog eenige aandacht schenken aan de positie van Hongkong. Van oudsher heeft deze plaats een entrepôt-functie gehad. Het uitbreken

van de vijandelijkheden bracht een deel van den handel van Sjanghai naar Honkong, daar Sjanghai reeds spoedig van zijn achterland werd afgesneden. Honkong profiteerde bovendien van een toeloop van wellgestelde Chineezers en de vestiging van verschillende bedrijven, die vroeger in Sjanghai gevestigd waren.

In tegenstelling met de algemeene economische opleving in Hongkong ging de scheepvaart van deze haven sterk achteruit. De totale tonnage der binnenkomende en uitgaande schepen daalde van 37.830.736 ton in 1937 tot 30.962.756 ton in 1938. Alleen de riviervvaart ging vooruit door den toegenomen handel met de havens in Zuid-China, zooals Macao.

De inval van Japan in Zuid-China en de daarop volgende verovering van Kanton belemmerden evenwel de verdere opleving in Hongkong. Ook hier werden de verbindingen met het achterland, namelijk de Parelrivier en de spoorweg Kanton—Hankou, verbroken. Ohlans werd de Parelrivier evenwel voor het handelsverkeer weer opengesteld.

Nu Engeland langs de Chineesche kust overal de pas afgesneden is, tracht het zijn economische penetratie in China via Rangoon voort te zetten, niet alleen om de reeds vroeger geëxploiteerde gebieden te bereiken, maar ook die streken, welke de nationale Chineesche regeering wil openleggen. Hiervoor is reeds een straatweg van Yunan naar Birma aangelegd, terwijl men aan het onderhandelen is over een spoorwegverbinding tusschen Yunan en Rangoon. De Chineesche regeering ondervindt verder ook financiële steun om dit gebied tot ontwikkeling te brengen.

Nieuwe waterwegen in het gebied van Silezië en Moravië.

Het „Wochenbericht“ van het „Institut für Konjunkturforschung“ van 30 December 1939, wijdt naar aanleiding van de openstelling van het Adolf Hitler-kanaal eenige beschouwingen aan de verbindingen te water in en met het industriegebied van Silezië.

De grenswijziging, die als gevolg van het Verdrag van Versailles in het gebied van Opper-Silezië plaats vond, beteekende voor deze industriestreek een sterke economische achteruitgang, want zij werd daardoor van haar natuurlijke afzetmarkten in Z.O. Europa afgesneden. Het gevolg hiervan was, dat bovengenoemde streek zich met haar producten moest richten op de binnenlandsche markten. Voor het vervoeren van de markten van Midden- en Oost-Duitschland, was Opper-Silezië echter voornamelijk aangevoerd op spoorwegvervoer, hetgeen door de hoge vrachten een remmende factor vormde.

Weliswaar kwamen de spoorwegen hieraan tegemoet door differentieele en bijzondere vrachttarieven aan de industrie toe te staan, doch tot bevredigende resultaten leidde dit niet.

Alleen een behoorlijke waterweg zou hier uitkomst hebben kunnen geven. Men beschikte echter slechts over het veel te kleine Klodnitzkanaal.

Groote verbetering in dezen toestand brengt nu het op 8 December 1939 geopende Adolf Hitler-kanaal. Dit loopt van de overslaghaven van Silezië, Cozel aan den Oder, over een lengte van ongeveer 45 km in Oostelijke richting, naar Gleiwitz.

Daar Opper-Silezië voornamelijk massaproducten als steenkool, cokes, zinkerts, ijzer- en staalproducten voortbrengt, terwijl het als grond- en hulpstoffen voor zijn steenkolenmijnen en hoogovens eveneens massagoederen als ruw ijzer, schroot en mijnhout noodig heeft, is de mogelijkheid van goedkoop scheepvaartverkeer van groote economische beteekenis. De voortbrengselen van de Opper-Silezische industrie- en mijnbouw zullen nu door de belangrijke daling der vrachten in verhouding tot de vroegere kosten van het spoorwegvervoer, met meer succes kunnen concurreeren op de binnenlandsche markten.

Verder heeft de openstelling van dezen waterweg invloed op de dichtheid van het spoorwegverkeer.

Deze zal hierdoor n.l. belangrijk afnemen, zoodat vermoegelijkheid voor andere doeleinden vrijkomt.

Het Oder—Donaukanaal.

Reeds vroeger heeft men voor een dergelijk kanaal plannen ontworpen. Het bleef echter bij ontwerpen.

De bezetting van Bohemen en Moravië door Duitschland gaf de mogelijkheid van een snelle doorvoering der vroegere plannen, daar in dit geheele gebied de grenzen zijn weggevallen.

Men heeft thans het Oder—Donaukanaal geprojecteerd van Oderberg via de March naar den Donau. Men schat, dat de bouw zes jaar zal vergen.

Deze waterweg is vooral van beteekenis voor de buitenlandsche markten van het Noordelijke Donaugebied, daar het een snellere en dus goedkoopere verbinding mogelijk maakt met Zuid-Europa. Ook het Zuid-Oosten van Europa zal zijn Midden- en Noord-Europeesche afzetmarkten sneller kunnen bereiken, wat van belang is voor den verkoop van zijn agrarische producten. Het Silezisch-Moravisch industriegebied komt door het Oder—Donaukanaal weer in verbinding te staan met zijn Zuid-Europeesche markten, welke het weer zal kunnen heroveren.

Men heeft berekend, in aanmerking nemende de autarkische tendenzen in de verschillende staten, en den invloed van de wereldcrisis, welke beide factoren het internationale goederenverkeer doen afnemen, dat ongeveer 4 tot 6 mill. ton goederen langs dezen waterweg per jaar zullen worden vervoerd.

INGEZONDEN STUKKEN.

CENTRALE ORGANISATIE VAN EXPORTEURS IN NEDERLANDSCH-INDIË.

Mr. F. W. A. de Kock van Leeuwen schrijft ons:

In het artikel „Centrale Organisatie van Exporteurs in Nederlandsch-Indië” van de hand van den heer M. P. Tielens en voorkomende in het nummer van 28 Februari l.l., staat geschreven, dat de klacht tegen het „eigenmachtig” vaststellen van vrachtver-

hoogingen door de Batavia/Deli Vrachten-Conferenties feitelijk ongegrond was en dat de exporteurs dit aan zichzelf te wijten hadden, omdat zij geen centrale organisatie hadden.

Het lijkt mij dienstig er de aandacht op te vestigen, dat deze bewering, althans wat de thee betreft, niet geheel juist is. Immers daarvoor bestaat in Nederland reeds meer dan 25 jaren een centrale organisatie, de Vereeniging van Thee-Importeurs, welke zich voortdurend met de thee-vrachten van Nederlandsch-Indië naar Europa heeft bezig gehouden en van tijd tot tijd ernstige bezwaren inbracht tegen haars inziens onredelijke vrachtverhoogingen of onvoldoende verlaging daarvan.

Genoemde organisatie heeft eenige jaren geleden aan de betrokken Vrachten-Conferenties verzocht om, alvorens tot wijziging der thee-vrachttarieven over te gaan, overleg te willen plegen met de afladers-organisatie, in casu de Vereeniging van Thee-Importeurs. (Zulk overleg vond bijv. geregeld in Engeland plaats met de Britsche Thee-Vereenigingen in Londen voor het vervoer van Britsch-Indische thee naar Europa). Dit verzoek werd toen door onze Indische Vrachten-Conferenties van de hand gewezen, omdat men aan die zijde het nut daarvan niet inzag. Alleen voor thee overleg plegen ging niet en om in het algemeen met belanghebbenden te praten alvorens vrachttarieven werden gewijzigd, achtte men aan die zijde uitgesloten.

Wat de thee betreft hebben de Indische exporteurs d.z. de Nederlandsche importeurs zich derhalve niets te verwijten. De hunnerzijds gedane pogingen tot samenwerking stuitten uitsluitend af op den onwil der betrokken reederijen.

Naschrift. Mr. F. W. A. de Kock van Leeuwen haalt uit mijn algemeen overzicht over het ontstaan van de C.E.C. een onderdeel aan, zij het ook, naar ik gaarne toestem, een zeer belangrijk onderdeel, n.l. de vrachtenpolitiek der Batavia/Deli Vrachten-Conferentie. Dit is m.i. een kwestie op zichzelf, die tot uit-

MAANDCIJFERS.

Indexcijfers van Nederlandsche aandelen. ¹⁾

Indexcijfers van 12 aandeelengroepen der Amsterdamsche effectenbeurs. Basis 2 Januari 1929 = 100.

De Bank voor Handel en Scheepvaart te Rotterdam zendt ons onderstaand overzicht:

	Banken	Kunstzijde	Industrie	Electriciteit	Handels- ondern.	Mijnbouw	Olie	Rubber	Scheep- vaart	Suiker	Tabak	Thee	Totale beurs- waarde
Gem. '29	101.9	73.1	119.-	114.4	95.6	88.6	99.1	100.2	95.-	99.9	87.3	92.7	103.2
„ '30	94.2	34.1	90.1	100.4	71.6	63.9	93.1	52.1	71.-	76.2	65.5	74.5	84.3
„ '31	73.6	22.7	60.7	83.-	52.2	45.9	52.3	48.2	47.1	46.3	45.5	46.3	55.1
„ '32	48.3	13.6	45.6	70.7	38.4	33.4	34.1	17.6	29.3	27.-	25.8	30.8	37.-
„ '33	51.5	10.7	48.7	80.7	41.-	40.-	41.-	26.7	28.2	27.4	25.4	39.5	40.5
„ '34	47.1	16.7	48.1	77.-	37.7	47.3	39.-	40.6	22.2	23.2	26.2	50.2	39.4
„ '35	50.-	14.1	52.1	69.9	39.7	49.4	43.8	43.2	23.7	24.4	29.3	47.1	42.-
„ '36	56.8	13.9	57.6	78.2	50.2	58.2	73.1	58.7	34.8	37.1	44.8	51.5	55.2
„ '37	73.3	26.2	77.8	108.5	78.-	77.-	99.-	101.1	73.6	60.4	59.-	76.4	77.7
„ '38	67.-	17.7	75.3	123.7	70.7	72.-	82.7	71.5	65.4	53.9	51.8	67.4	69.-
„ '39	54.6	14.8	64.4	116.4	62.6	64.4	73.-	63.5	62.3	52.3	34.5	61.4	59.9
Jan. '39	61.3	16.1	70.3	124.8	68.-	71.6	77.3	67.9	63.4	53.9	44.8	66.4	64.8
Feb. „	59.6	15.3	69.2	122.8	65.8	67.2	76.6	64.9	60.9	51.4	43.-	63.9	63.3
Mrt. „	59.5	16.4	70.3	121.2	66.1	66.1	77.-	65.4	60.9	52.2	40.9	64.5	63.7
Apr. „	55.-	14.7	65.1	108.7	61.9	60.1	71.2	57.6	57.2	49.7	34.6	61.3	58.8
Mei „	57.6	15.8	67.9	116.7	65.4	65.-	74.5	59.7	60.6	53.9	34.4	61.4	61.6
Juni „	57.9	15.7	69.7	120.8	63.8	64.9	76.4	60.8	59.-	54.-	36.2	62.-	62.6
Juli „	56.4	15.4	67.6	121.1	62.3	63.5	74.6	58.6	56.9	51.6	33.1	60.1	60.8
Aug. „	56.-	15.1	67.3	120.9	62.1	62.7	73.2	59.4	56.9	50.6	32.-	59.3	60.1
Sept. „	51.4	12.9	58.4	115.3	63.4	64.7	79.7	71.7	72.6	54.-	29.5	61.-	60.2
Oct. „	47.9	12.4	55.9	107.7	58.5	60.7	69.4	66.7	69.2	51.-	28.4	58.-	55.5
Nov. „	47.5	12.8	56.2	108.3	57.9	62.4	64.6	65.2	66.5	52.1	28.7	59.1	54.3
Dec. „	44.9	14.3	54.6	108.-	56.7	64.3	62.8	65.5	64.7	53.3	29.2	60.4	53.2
Jan. '40	46.1	14.5	54.9	108.2	58.-	65.4	64.3	65.1	66.8	53.5	30.3	60.9	54.-
Febr. „	46.1	14.7	53.5	107.4	57.2	62.5	61.1	62.4	67.1	51.7	31.6	60.2	52.6
Mrt. „	45.8	15.1	54.-	107.9	58.-	62.1	58.3	60.8	67.8	51.3	31.-	59.9	52.-

Indexcijfer der totale beurswaarde 2 Januari 1940 f 3.086.051.000 = 100.

3 Jan. 100.-	24 Jan. 98.2	7 Feb. 97.5	21 Feb. 95.2	6 Mrt. 95.5	20 Mrt. 95.2
10 „ 100.5	31 Jan. 98.3	14 „ 96.4	28 „ 96.8	13 „ 96.2	27 „ 94.3
17 „ 98.3					

Nadruk verboden.

¹⁾ Men zie voor de toelichting op dit overzicht het nummer van E.-S.B. van 12 Febr. 1936, blz. 120.

voorige beschouwingen aanleiding zou kunnen geven. In het kort meen ik die als volgt te kunnen stellen, daarbij vooral het hoofdpunt, C.E.C., in het oog houdend:

De reederijen handelen in scheepsruimte, evenals exporteurs in producten. Zij trachten evenals producenten (Ned.-Indische Cultures) den hoogsten prijs thuis te krijgen. Ter bepaling van hun vrachten, hebben zij in de eerste plaats rekening te houden met hun exploitatiekosten, die door outsiders in het scheepvaartbedrijf uiteraard niet te beoordeelen zijn; ten tweede met de concurrentie, zooals de Straits Homeward Conference (zij dit dan ook een vriendschappelijke concurrentie); ten derde... met de concurrentie op *productengebied* van buiten Ned.-Indië optredende tropische productielanden. Op basis van deze factoren — en een scheepvaartexpert zal mij hier ongetwijfeld nog kunnen aanvullen — worden de vrachten zoodanig vastgesteld, dat de Reederij een goede bestaansmogelijkheid heeft zonder haar klanten door een verkeerde vrachtenpolitiek te belemmeren, anders verliest zij haar lading. Nu verandert de conjunctuur zoowel van de vrachtenmarkt als van de productenmarkt geregeld, doch niet in gelijke mate voor elk product, resp. voor alle soorten lading.

Uiteraard is de Conferentie er geregeld op attent haar vrachten aan te passen en mocht zij hierop al eens niet tijdig bedacht zijn, dan zullen belanghebbenden er wel voor zorgen, dat de betreffende (te hooge) vracht onder de aandacht wordt gebracht. De ervaring, die ik daarbij heb opgedaan, is, dat de Conferentie steeds open is voor krachtige argumenten en in vele gevallen tegemoet komt aan goed gemotiveerde verzoeken om vrachtverlaging van belanghebbenden. In dit verband vind ik het woord „onwil” der betrokken reederijen, zooals gebruikt door Mr. De Kock van Leeuwen onjuist, doch wel onderschrijf ik, dat het overleg tusschen afschepers en Conferentie in het verleden zeer gebrekkig, soms zelfs nihil is geweest.

Doch ziet, juist om hierin o.a. verbetering mogelijk te maken, is de C.E.C. opgericht en ik meen, dat deze verbetering spoedig bereikt zal worden, indien zulke gemeenschappelijke belangen niet individueel dan wel afzonderlijk door speciale organisaties behandeld worden, doch via de C.E.C., die bij goede samenwerking een grondig inzicht zal verkrijgen in al dergelijke kwesties. Het kan echter nimmer in al dergelijke liggen, dat de C.E.C. zich gaat bemoeien met interne aangelegenheden, noch op het gebied der reederijen, noch op dat van afschepers.

M. P. TIELENS.

STATISTIEKEN.

Laatstbekende noteringen te Amsterdam en Rotterdam op 1 April 1939 voor *telegrafische* uitbetaling op:

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
<i>Europa.</i>				
Londen *)	£	—	6.70½	2
Berlijn *)	100 Mark	59.26 ^a	75.60	4
Parijs *)	100 Franc	—	3.80	2
Brussel *)	100 Belga	24.90 ^c	32.17	2
Luxemburg	100 Franc	6.22 ^c	8.04	—
Zürich *)	100 „	—	42.24	1½
Praag	100 Kronen	—	6.45	—
Boedapest	100 Pengö	43.51	33.25	4
Boekarest	100 Lei	1.48 ^b	0.90	3½
Sofia	100 Leva	1.79 ^b	2.25	6
Belgrado	100 Dinar	—	4.30	5
Istanbul	Turksch £	—	1.30	—
Athene	100 Drachme	—	1.28½	6
Milaan	100 Lira	—	9.52	4½
Madrid ^b)	100 Peseta	48.—	18½	5
Lissabon	Escudo	—	0.0645	4
Kopenhagen *)	100 Kronen	—	36.40	5½
Oslo *)	100 „	—	42.82½	4½
Stockholm *)	100 „	—	44.92½	3
Reickjavick	100 IJsl. Kr.	—	29.—	—

	Gulden per	Pari	Koers	Bank-disconto
Kovno (Litauen) ..	100 Lita	24.88	31½	5
Riga (Letland)	100 Lat	48.—	35.25	—
Tallinn (Estland) ..	100 Estl. Kr.	—	44.95	—
Helsingki	100 Finnmrk.	—	3.50	4
Moskou	Tjerwonets (100 Roebel)	—	—	—
Danzig	100 Gulden	27.90 ^a	—	—
<i>Amerika.</i>				
New-York *)	\$	1.46 ^a	1.88½	1
Montreal	Canad. \$	—	1.53½	—
Mexico	Mex. Dollar	—	0.32 ^b	—
Buenos Aires.....	Peso (papier)	—	0.44	—
La Paz (Bolivia) ^b)	Boliviano	—	—	—
Rio de Janeiro....	Milreis (pap.)	—	0.09½	—
Valparaiso.....	Peso (papier)	0.15	0.07	—
Bogota (Columbia) ^b)	Peso	—	1.10	—
Quito (Ecuador) ..	Sucre	—	0.12½	—
Lima (Peru)	Sol	—	0.33½	—
Montevideo (Urug.)	Peso	—	0.75	—
Caracas (Venezuela)	Bolivar	—	0.60 ^b	—
Paramaribo	Gulden	—	1.00½	—
San José (C. Rica)	Colon	—	—	—
Guatemala	Quetzal	—	—	—
Willemstad (Curaç.)	Gulden	—	1.00½	—
Managua (Nicar.) ^b)	Cordoba	—	—	—
San Salvador ^b)....	Colon	—	0.75	—
<i>Azië.</i>				
Calcutta	Rupee	—	0.53	3½
Batavia	Gulden I.G.	—	1.00½	3
Kobe	Yen	—	0.44½	3.285
Hongkong	Dollar	—	0.42	—
Shanghai	Dollar	—	0.12	—
Singapore	Straits Doll.	1.41	0.87	—
Manilla	Phil. Peso	—	0.94	—
Teheran ⁴) (Perzië) ..	Pahlavi	—	11.20	—
Bangkok.....	Baht	—	0.69	—
<i>Afrika.</i>				
Kaapstad	£	—	6.68½	—
Alexandrië.....	Egypt. £	—	6.88	—
<i>Australië.</i>				
Melbourne, Sidney	£	—	5.36½	—
en Brisbane	£	—	5.40	—
Nieuw Zeeland	£	—	5.40	—

1) Off. 0.36 vrije markt 0.09. ²) Milreis Goud. ³) Goudpeso. ⁴) Munteenheid = Rail (= een Kran.) ⁵) Nom. *) Not. te A'dam. Ov. not. part. opg.

Groothandelsprizen van belangrijke voedings- en genotmiddelen en grondstoffen.

(Indexcijfers gebaseerd op 1927 t/m 1929 = 100).
Laatste noteringen (26 Mrt.—2 April 1940).

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Gulden	Indexcijfer
<i>Voedings- en genotmiddelen</i>			
Gerst	—	— ^a)	—
Mais, termijn	—	— ^a)	—
Mais, La Plata	—	— ^a)	—
Rogge	—	— ^a)	—
Tarwe, termijn	—	— ^a)	—
Tarwe, Roemeensche	—	— ^a)	—
Rijst	sh. 6/9	2.26	34.6
Boter	f 0,80 ¹)	0.81	39.3
Kaas	—	19.25	42.2
Eieren	—	3.30 ²)	41.1
Geel. runderen	—	74.70	78.9
Geel. varkens	—	70.50	82.6
Bevr. Arg. rundvleesch	sh. 5/4 ³)	1.90	64.2
Bacon	sh. 113/6 ³)	40.38	60.6
Cucao	—	17.—	49.2
Koffie, Robusta	—	0.175	35.7
Koffie, Sup. Santos	—	0.18	30.4
Sulker	—	— ^a)	—
Thee	—	0.605	79.9
<i>Grondst. van agr. aard</i>			
Jute	£ 37.10(-4)	264.19	61.7
Katoen, Mid. Upland	\$ cts 10,74	0.202	42.9
Katoen, Sup. Fine Oomra	penc. 6,67	0.179	49.8
Austr. Wol, Crossbr. Col. Carded	— ^a)	—	—
Austr. Wol, Merino	— ^a)	—	—
Jap. Zijde	\$ 2,71 ⁵)	5.10	39.8
Rubber	penc. 11,12 ⁵)	0.31	46.7
Grenenbont	£ 25.2(6 ³)	178.76	77.7
Vurenhout	—	170.—	111.3
Koehulden	—	21.— ⁶)	52.4
Copra	—	12.—	39.2
Grondnoten	— ^a)	—	—
Lijnzaad	— ^a)	—	—

1) Heffing Crisis Zuivel-Centrale.

2) Kleine eieren. Voor groote geen notering bekend.

3) Notering van 18 Maart.

4) Notering van 21 Maart.

5) Notering van 14 Februari.

6) Notering van Januari.

*) In verband met den internationalen toestand geen not. ten gevolge waarvan het berekenen van indexcijfers achterwege moet blijven.

Artikel	Vreemde munt	Prijs in Gulden	Indexcijfer
Goud	sh. 168/-	56,30	109,4
Koper	—*)	—	—
Lood	—*)	—	—
Tin	£ 246.-/	1649,45	56,8
IJzer, Cleveland	sh. 111/-	37,20	88,3
Gietijzer	sh. 177/2	59,40	150,3
Zink	—*)	—	—
Zilver	penc. 207/16	0,57	43,8
Steenkolen	—	16,50	151,1
Petroleum	\$ 1,02	1,92	62,2
Benzine	\$ cts 5,63	0,1061	36,7
Kalksalpeter	—	6,05	54,1
Zwavelz. ammoniak	—	5,80	52,0
Cement	—	13,35	73,4
Steenen, binnenmuur	—	9,50	72,6
Steenen, buitenmuur	—	12,-	64,3

(Wegens plaatsgebrek vervangen bovenstaande statistieken deze week het gebruikelijk overzicht der groothandels-prijzen.)

GELD- EN WISSELKOERSEN.
OPEN MARKT.

	1940				1939	1938	1939
	30 Maart	26/30 Maart	18/23 Maart	11/16 Maart	27 Mrt./1 April	28 Mrt./2 April	14/19 Aug.
Amsterdam Partic. disc.	2 1/4	1-11/8	1 1/4-3/8 6)	1 1/4-5/8	1 1/2-5/8	1 1/4	1 1/2
Prolong.	2 1/4	2 1/4-1/4	2 1/2 6)	2 1/2	2 1/2	1 1/2	3/4
Londen Daggeld...	3/4-1 1/4 2)	3/4-1 1/4 4)	3/4-1 1/4	3/4-1 1/4	1/2-1	1/2-1	1/2-3/4
Partic. disc.	1 1/2 2)	1 1/2 4)	1 1/2 6)	1 1/2 6)	3/4-1 1/8	1 1/2 3)	1 1/2-3 1/8
Berlijn Daggeld...	2 1/8-3/8 3)	2 1/8-3/8 5)	1 7/8-2 1/2 7)	2-1 1/2 8)	2 1/4-3 1/8	2 1/8-3 1/8	2 1/4-5/8
Maandgeld	2 1/8-3/8 3)	2 1/8-3/8 5)	2 1/8-3/8 7)	2 1/8-3/8 8)	2 1/4-3	2 1/4-3	2 1/8-5/8
Part. disc.	2 1/2 3)	2 1/2 5)	2 1/2 7)	2 1/2 8)	2 1/4	2 1/4	2 1/4
Warenw...	4-1 1/2 3)	4-1 1/2 5)	4-1 1/2 7)	4-1 1/2 8)	4-1 1/2	4-1 1/2	4-1 1/2
New York Daggeld 1)	1	1	1 1/2 5)	1	1	1	1
Partic. disc.	1 1/2	1 1/2	1 1/2 5)	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2

1) Koers van 29 Mrt. en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.
2) 23 Mrt. 3) 28 Mrt. 4) 16/23 Mrt. 5) 26/28 Mrt. 6) 18/21 Mrt. 7) 15/21 Mrt. 8) 8/14 Mrt.

WISSELKOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
26 Mrt. 1940	1.88%	6.86	75.55	3.88	32.04	100 1/8
27 " 1940	1.88%	6.71 1/2	75.60	3.81 1/2	32.14	100%
28 " 1940	1.88%	6.62 1/2	75.60	3.76 1/2	32.16	100%
29 " 1940	1.88%	6.72 1/2	75.57 1/2	3.82	32.19	100%
30 " 1940	1.88%	6.65 1/2	75.60	3.77 1/2	32.15	100 1/8
1 April 1940	1.88%	6.70 1/2	75.60	3.80	32.17	100%
Laagste d.w.1)	1.88	6.59	75.35	3.73	32.-	100 1/4
Hoogste d.w.1)	1.88 1/2	6.93	75.75	3.94	32.20	101
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
26 Mrt. 1940	42.23 1/2	—	—	—	—
27 " 1940	42.24	—	—	—	—
28 " 1940	42.24	—	—	—	—
29 " 1940	42.24 1/2	—	—	—	—
30 " 1940	42.24 1/2	—	—	—	—
1 April 1940	42.24	—	—	—	—
Laagste d.w.1)	42.20	6.45	—	9.52	—
Hoogste d.w.1)	42.30	6.47	1.-	9.57 1/2	19
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopen-hagen *)	Oslo *)	Hel-sing-fors 1)	Buenos-Aires 1)	Mon-treal 1)
26 Mrt. 1940	44.95	36.40	42.82 1/2	—	44%	153
27 " 1940	44.90	36.40	42.82 1/2	—	44%	153
28 " 1940	44.90	36.40	42.82 1/2	—	44%	153 1/2
29 " 1940	44.95	36.42 1/2	42.82 1/2	3.35	44 1/2	154
30 " 1940	44.90	36.40	42.82 1/2	—	44	154
1 April 1940	44.92 1/2	36.40	42.82 1/2	—	44	154
Laagste d.w.1)	44.82 1/2	36.27 1/2	42.72 1/2	3.25	43 1/2	150
Hoogste d.w.1)	44.97 1/2	36.45	42.87 1/2	3.50	44 1/2	155
Muntpariteit	66.671	66.671	66.671	6.266	95%	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ p. £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
26 Mrt. 1940	3,54%	2,01	40,20	53,09
27 " 1940	3,48 1/4	1,97 1/4	40,20	53,10
28 " 1940	3,59 1/4	2,03 1/4	40,20	53,11
29 " 1940	3,53 1/4	2,00 1/4	40,20	53,10
30 " 1940	3,53%	2,00 1/2	40,20	53,10
1 April 1940	3,55 1/4	2,01 1/4	40,20	53,10
3 April 1939	4,68 1/2	2,65	40,12	53,13 1/2
Muntpariteit..	4,86	3,90%	23,81 1/4	40 1/8

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	9 Mrt. 1940	16 Mrt. 1940	18/33 Mrt. 1940 Laagste	23 Mrt. 1940 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene	Dr. p. £	535	535	535	535
Bangkok...	Sh. p. tical	22,18	22,18	22,18	22,18
Budapest ..	Pen. p. £	22	20%	20%	20%
BuenosAires ¹⁾	p. peso p. £	17.07 1/2	17.07 1/2	16,95	17,20
Calcutta ...	Sh. p. rup.	—	—	—	—
Hongkong ...	Sh. p. \$	1/2 1/2 1/16	1/2 2 1/2 1/32	1/2 1/16	1/3
Istanbul ...	Piast. p. £	5,10	5,10	5,10	5,10
Kobe	Sh. p. yen	1/2 1/2 1/16	1/3 1/4	1/2 1/2 1/16	1/3 1/16
Lissabon ...	Escu. p. £	108	107 1/2	106 3/4	108 1/2
Montevideo .	d. per £	24	25	24	26 1/4
Montreal ..	\$ per £	4,45	4,45	4,43	4,47
Riod. Janeiro	d. per Mil.	3 5/8 3/32	3 11/32	3 5/16	3 11/32
Shanghai ..	d. p. \$	4 1/16	4 1/16	3 7/8	4 1/16
Singapore ..	Sh. p. \$	2 1/4 3/16	2 1/4 3/16	2 1/4 1/16	2 1/4 3/16
Valparaiso 2)	\$ per £	110	105	105	105
Warschau ..	Zl. p. £	—	—	—	—

1) Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 15 Nov. 1938 17.13. 2) 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

Londen 1)	N. York 2)	A'dam 3)	Londen 4)
26 Mrt. 1940..	20 1/16	34 3/4	26 Mrt. 1940..
27 " 1940..	20 1/16	34 3/4	27 " 1940..
28 " 1940..	20 1/16	34 3/4	28 " 1940..
29 " 1940..	20 1/16	34 3/4	29 " 1940..
30 " 1940..	—	30	30 " 1940..
1 April 1940..	20 1/16	34 3/4	1 April 1940..
3 April 1939..	19 1/16	42 3/4	3 April 1939..
23 Aug. 1939..	20 1/16	37 1/2	23 Aug. 1939..

GOUDPRIJS

Londen 1)	N. York 2)	A'dam 3)	Londen 4)
26 Mrt. 1940..	20 1/16	34 3/4	26 Mrt. 1940..
27 " 1940..	20 1/16	34 3/4	27 " 1940..
28 " 1940..	20 1/16	34 3/4	28 " 1940..
29 " 1940..	20 1/16	34 3/4	29 " 1940..
30 " 1940..	—	30	30 " 1940..
1 April 1940..	20 1/16	34 3/4	1 April 1940..
3 April 1939..	19 1/16	42 3/4	3 April 1939..
23 Aug. 1939..	20 1/16	37 1/2	23 Aug. 1939..

1) In pence p. oz. stand. 2) Foreign silver in \$c. p. oz. fine. 3) In gulden per Kg. 1000/1000. 4) In sh. p. oz. fine.

STAND VAN 'S RIJKS KAS.

Vorderingen	15 Mrt. 1940	21 Mrt. 1940
Saldo van 's Rijks Schatkist bij de Nederlandsche Bank	f 18.358.953,44	f 17.876.293,18
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten Voorschotten op ult. Feb. resp. Jan. 1940 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede op. op de belastingen en op de vermogensbelasting Voorschotten aan Ned.-Indië 1)	" 141.795,25	" 57.136,10
Idem aan Suriname 1)	" 70.342.188,75	" 64.523.894,56
Kasvord. weg. credietverst. afh. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand ..	" 12.408.443,89	" 12.408.431,62
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. 1) ..	" 85.172.338,70	" 84.660.146,58
Vord. op andere Staatsbedr. en instell. 1) ..	" 45.863.203,17	" 66.825.006,79
Vord. op andere Staatsbedr. en instell. 1) ..	" 14.959.789,85	" 16.698.665,57

Vorderingen	15 Mrt. 1940	21 Mrt. 1940
Voorschot door de Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt..	—	—
Voorschot door de Ned. Bank in rekening-courant verstrekt.....	—	—
Schatkistbijjetten in omloop.....	f 79.164.000,-	f 79.164.000,-
Schatkistpromessen in omloop	" 367.800.000,- 2)	" 367.800.000,- 3)
Daggeldleeningen	—	—
Zilverbons in omloop	" 1.064.573,50	" 1.064.278,-
Schuld op ult. Feb. resp. Jan. 1940 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondbel. e. d. gem. fondsbel. alsmede op die bel. en op de vermogensbelasting..	" 9.069.774,43	" 9.069.774,43
Schuld aan Curaçao 1)	" 1.001.823,78	" 1.001.823,78
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. 1)	" 9.962.394,69	" 9.971.739,86
Id. a. h. Staatsbedr. der P. T. en T. 1)	" 148.986.045,72	" 184.784.653,92
Id. aan andere Staatsbedrijven 1)	" 20.000.000,-	" 21.000.000,-
Id. aan diverse instellingen 1)	" 149.245.209,88	" 150.177.056,54

1) In regk.-crt. met 's Rijks Schatkist. 2) Rechtstreeks bij de Nederlandsche Bank geplaatst Nihil. 3) Idem Nihil.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: 1)	23 Maart 1940	30 Maart 1940
Saldo Javasche Bank	f 616.000	f —
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst ..	" 235.000	" 224.000
Saldo Indisch Muntfonds	" 3.648.000	" 3.648.000
Verplichtingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell. Voorschot van de Javasche Bank	" 64.524.000	" 62.071.000
Schatkistpromessen in omloop.....	" 40.000.000	" 40.000.000
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds. Schuld a. d. Indische Pensioenfondsen Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank. Belegde kasmiddelen zelfbesturen....	" 9.353.000 " 1.416.000 " 1.030.000	" 9.353.000 " 1.337.000 " 1.030.000
1) Betaalmiddelen in de Landskassen.	f 33.558.000.	

SURINAAMSCHE BANK.

Voornaamste posten in duizenden gulden.						
Data	Metaal	Circulatie	Dadelijk opelschb. schulden		Discont.	Div. rekeningen 1)
			Gouvern.	Ander.		
27 Jan. '40	1.005	1.232	365	742	523	1.188
20 " '40	989	1.213	471	648	521	1.188
13 " '40	978	1.231	487	679	520	1.224
6 " '40	945	1.297	407	695	520	1.258
19 Aug. '39	886	1.176	757	586	532	1.373

1) Sluip. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 1 April 1940.

		Activa.		
Binnenl. Wis-	Hfdbk. f	6.702.514,71		
sels, Prom.,	Bijbnk. "	499.185,12		
enz. in disc.	Ag.sch. "	2.235.301,84	f	9.437.001,67
Papier o. h. Buitenl.	f	750.000,—		
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	"	—	"	750.000,—
Beleeningen	Hfdbk. f	149.955.428,39 ¹⁾		
incl. vrsch.	Bijbnk. "	6.786.294,37		
in rek.-ert.	Ag.sch. "	58.800.682,71		
op onderp.	f	215.542.405,47		
Op Effecten enz.	f	210.963.177,36 ¹⁾		
Op Goederen en Ceel.	"	4.579.228,11	"	215.542.405,47 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	"	—	"	—
Munt en muntmateriaal: ²⁾				
Gouden munt en gouden muntmateriaal	f	1.235.293.964,97		
Zilveren munt, enz.	"	9.378.413,61		
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfondsen	"	42.420.342,70		
Gebouwen en Meub. der Bank	"	4.580.000,—		
Diverse rekeningen	"	24.419.729,97		
	f	1.541.821.858,39		
Passiva.				
Kapitaal	f	20.000.000,—		
Reservefondsen	"	7.579.898,11		
Bijzondere reserve	"	10.756.940,37		
Pensioenfondsen	"	11.972.755,76		
Bankbiljetten in omloop	"	1.128.316.105,—		
Banksignatiën in omloop	"	9.159,50		
Rek.-Cour. { Het Rijk f	70.782.379,51			
saldo's: { Anderen "	283.446.099,94	"	354.228.479,45	
Diverse rekeningen ³⁾	"	8.958.520,20		
	f	1.541.821.858,39		

Beschikbaar metaalsaldo f 651.822.662,48
 Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is " 1.629.556.650,—
 Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht —

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99) f 60.612.475,—

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud ²⁾		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaalsaldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
1 Apr. '40	1.235.294		1.128.316	354.238	651.823	84
26 Mrt. '40	105138	908 417	1.100.434	233.093	489.681	77
21 Aug. '39	105958	1.023.467	1.011.582	401.626	590.049	79,9
Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekeningen ¹⁾	
1 Apr. 1940	9.437	—	215.542	750	24.420	
26 Mrt. 1940	9 470	—	270.993	1.350	24.306	
21 Aug. 1939	21.297	—	214.812	1.575	11.581	

¹⁾ Onder de activa. ²⁾ Per 1 April 1940 herwaardeering van den goudvoorraad op basis van een depreciatie-percentage van 18 pCt. ³⁾ De post „Staat d. Nederl." (Wet v. 27/5/32 S. No. 221) wordt met ingang van 1 April 1940 niet meer vermeld.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaalsaldo
30 Mrt. '40 ²⁾	153.920		198.920	109.080	30.720
23 „ '40 ²⁾	153.870		194.560	110.000	32.046
24 Febr. '40	132.697	19.636	193.917	102.628	33.715
17 „ '40	132.697	19.208	198.301	97.814	33.459
19 Aug. '39	128.676	19.235	198.914	72.384	39.392
Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaalb.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekeningen ¹⁾	Dek-kings-percentage
30 Mrt. '40 ²⁾	21.500		75.710	72.570	50
23 „ '40 ²⁾	19.870		68.280	78.050	51
24 Febr. '40	19.099	15.542	53.868	57.675	51
17 „ '40	16.218	15.389	52.636	63.954	51
19 Aug. 1939	9.300	13.890	48.920	51.942	55

¹⁾ Sluitpost activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.

BANK VAN ENGELAND.

Data	Metaal	Bankbilj. in circulatie	Bankbilj. in Banking Departm.	Other Securities		
				Disc. and Advances	Securities	
27 Mrt. 1940	1.298	543.106	37.131	6.094	23.026	
20 „ 1940	1.323	540.640	39.597	7.218	26.004	
23 Aug. 1939	247.263	508.064	38.353	5.711	24.334	
Data	Gov. Sec.	Public Depos.	Other Deposits		Reserve	Dek-kings-perc. ¹⁾
			Bankers	Other Accounts		
27 Mrt. '40	134.189	43.143	97.967	42.187	38.192	20,8
20 „ '40	133.639	49.484	98.118	41.756	40.684	21,4
23 Aug. '39	99.666	22.371	92.132	36.229	39.199	26,0

¹⁾ Verhouding tusschen Reserve en Deposits.

BANK VAN FRANKRIJK.

Data	Goud	Zilver	Te goed in het buitenl.	Wissels	Waarrv. op het buitenl.	Beleeningen	Renteloos voorschot a. d. Staat
21 Mrt. '40	84.614	904	52	13 629	70	3.598	10.000
14 „ '40	84.614	903	46	13.668	70	3.617	10.000
17 Aug. '39	97.266	663	14	9.617	705	3.825	30.577
Data	Bons v. d. schatk. en amort. k.	Diver-sen ¹⁾	Circulatie	Rekg. Courant			
				Staat	Zelfst. amort.k.	Parti-culieren	
21 Mrt. '40	35.396	4.021	154.943	81	1.082	14.479	
14 „ '40	35.396	3.624	155.448	77	1.095	13.898	
17 Aug. '39	5.466	3.051	123.135	3.043	2.104	20.538	

¹⁾ Sluitpost activa.

DUITSCHER RIJKBANK.

Data	Goud en deviezen	Rentebank-scheine	Andere wissels, cheques en schatkistpapier	Beleeningen
23 Mrt. 1940..	77,4	227,7	11.555,1	27,7
15 „ 1940..	77,7	201,7	11.621,0	40,5
23 Aug. 1939..	77,0	27,2	8.140,0	22,2

Data	Effec-ten	Diverse Activa	Circu-latie	Rekg.-Crt.	Diverse Passiva
23 Mrt. 1940	128,1	1.698,3	11.526,2	1.648,9	758,7
15 „ 1940	119,7	1.589,9	11.555,7	1.554,4	742,8
23 Aug. 1939	982,6	1.380,5	8.709,8	1.195,4	454,8

NATIONALE BANK VAN BELGIË (in Belga's).

Data 1940	Goud deviezen	Munt en diversen	Binnen- en buitenlandse wissels	Beleeningen op Belgische Staatsfondsen	Voorschot aan den Staat	Overheids-fondsen	Circulatie		Rekg. Crt.	
							Schatkist	Partic.	Schatkist	Partic.
28/3..	4.469	37	1.045	62	139	298	5.770	1,0	187	
20/3..	4.430	35	1.063	65	139	299	5.749	0,9	189	
14/3..	4.395	34	1.096	71	139	300	5.763	0,8	180	

FEDERAL RESERVE BANKS.

Data	Goudvoorraad		„Other cash" ²⁾	Wissels	
	Totaal bedrag	Goud-certificaten ¹⁾		In her-disc. v. d. member banks	In de open markt gekocht
21 Feb. '40	15.748,6	15.739,1	369,5	6,1	—
14 „ '40	15.684,7	15.674,6	384,8	6,6	—

Data	Belegd in U. S. Gov. Sec.	F. R. Notes in circula-tie	Totaal Depo-sito's	Gestort Kapitaal	Goud-Dek-kings-perc. ³⁾	Algem. Dek-kings-perc. ⁴⁾
21 Feb. '40	2.477,3	4.860,8	13.552,9	136,1	87,5	—
14 „ '40	2.477,3	4.846,5	13.526,1	136,1	87,5	—

¹⁾ Deze certificaten werden door de Schatkist aan de Reserve Banken gegeven voor de overname van het goud, toen de \$ op 31 Jan. '34 van 100 op 59,06 cents werd gedevalueerd. ²⁾ „Other Cash" does not include Federal Reserve Notes or a Bank's own Federal Reserve bank notes. ³⁾ Verhouding totalen goudvoorraad tegenover opeischbare schulden: F. R. Notes en netto deposito. ⁴⁾ Verhouding tot voorraad muntmateriaal en wettig betaalmiddel tegenover idem.

PARTICULIERE BANKEN AANGESLOTEN BIJ HET FED. RES. STELSEL.

Data	Aantal leening.	Dis-conto's en beleen.	Beleg-gingen	Reserve bij de F. R. banks	Totaal depo-sito's	Waarvan time deposits
14 Feb. '40	1	8.516	14.686	10.214	33.843	5.260
7 „ '40	1	8.507	14.692	10.181	33.799	5.256

De posten van De Ned. Bank, de Javasche Bank en de Bank of England zijn in duizenden, alle overige posten in miljoenen van de betreffende valuta.